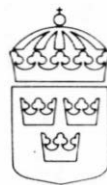

Redogörelse till riksdagen

1986/87:3

Fullmäktiges i riksgäldskontoret
förvaltningsberättelse för budgetåret 1985/86

Redog.
1986/87:3

Jämlikt 13 § lagen (1982:1158) om riksgäldskontoret skall fullmäktige i riksgäldskontoret varje år före den 15 oktober till riksdagen avge berättelse om riksgäldskontorets ställning och förvaltning under det senaste budgetåret. Till fullgörande av denna skyldighet överlämnar fullmäktige härmed riksgäldskontorets verksamhetsberättelse för budgetåret 1985/86. Fullmäktige vill också hänvisa till riksgäldskontorets statistiska årsbok för 1985.

Stockholm den 9 oktober 1986

Sven Heurgren

Maj-Lis Landberg

Tage Sundkvist

Lars Tobisson

Bo Södersten

Marianne Stålberg

Birgit Friggebo

Lars Kalderén
Riksgäldsdirektör

Urban Karlström

1. RIKSGÄLDSKONTORET VERKSAMHETSÅRET 1985/86 – EN KORT PRESENTATION

Redog.
1986/87:3

Riksgäldskontoret är ett riksdagens verk och förvaltas av riksgäldsfullmäktige. Kontorets huvuduppgift är att ta upp lån inom och utom landet samt att förvalta statens skuld.

Hur upplåningen genomförs med avseende på tidpunkt, villkor, belopp och långivare är av betydelse för den ekonomiska politiken, särskilt penning- och valutapolitiken. Ett nära samarbete förekommer därför på detta område mellan riksgäldskontoret, riksbanken och finansdepartementet.

Underskottet i statens budget växte oavbrutet från mitten av 1970-talet till början av 1980-talet. Budgetåret 1983/84 bröts denna trend. Under det senaste budgetåret har budgetunderskottet fortsatt att minska.

Statsskulden fortsatte dock att öka till 596 miljarder kronor (i bokförda värden), vilket är en uppgång med 6,5 procent under budgetåret. Ökningen är snabbare än BNP-tillväxten, och statsskuldens andel av BNP steg till ca 70 procent.

Ökad inhemsk upplåning

Den del av statsskulden som är placerad inom landet ökade under det gångna budgetåret med 55,1 miljarder kronor. Den utestående statsskulden på den inhemska marknaden var vid slutet av budgetåret 1985/86 475,5 miljarder kronor.

Liksom under de senaste åren har nyupplåningen 1985/86 varit riktad mot företags- och hushållssektorn. Det största bidraget kom från riksobligations- och premieobligationslånen samt den del av allemanssparandet som kallas Allemansspar se s. 29. Under budgetåret återupptogs emissionerna av riksobligationer, och sju lån emitterades på tillsammans 25 miljarder kronor. Upplåningen inom hushållssektorn genom Allemansspar och premieobligationer ökade med tillsammans närmare 36 miljarder kronor.

De viktigaste låneformerna på den svenska marknaden vid sidan av de nämnda är statsskuldväxlar, prioriterade obligationer samt sparobligationer. Statsskuldväxlar är ett kortfristigt marknadsinstrument. Prioriterade obligationer innehas främst av försäkringsbolag och AP-fonderna medan sparobligationerna är utformade med tanke på hushållssektorn.

Minskning av utlandsskulden

Statens nettoupplåning utomlands sjönk under det gångna verksamhetsåret. Utlandsskulden minskade från 157,5 miljarder kronor till 122,6 miljarder kronor (beräknat till aktuella valutakurser).

En omfattande bruttoupplåning har dock skett. Till största delen har denna upplåning använts för att förändra låneportföljens sammansättning. Avsikten bakom denna aktiva skuldhantering har varit att sänka kostnaderna för utlandslånen samt att uppnå en jämnare återbetalningsprofil. I detta

arbete har riksgäldskontoret i samverkan med sina ledarbanker introducerat ett antal nya lånekonstruktioner på de internationella kapitalmarknaderna.

Redog.
1986/87:3

Omfattande garantigivning

Kontoret utfärdar och förvaltar statliga kreditgarantier, vid budgetårets slut till ett värde av 44,1 miljarder kronor. Garantier till svenska varv och rederier svarar för en stor del (15,3 miljarder kronor) av riksgäldskontorets totala garantigivning. Huvuddelen av dessa garantier är lämnade i US dollar. Under det gångna året har garantier till ett belopp av drygt 1,3 miljarder kronor infriats.

Riksgäldskontorets övriga uppgifter

Vid sidan om låneverksamheten, skuldförvaltningen och garantigivningen har riksgäldskontoret ett antal andra uppgifter.

Riksdagen har uppdragit åt riksgäldskontoret att tillhandahålla rörliga krediter åt vissa statliga myndigheter, företag och affärsdrivande verk. Utlåning till Statens järnvägar och luftfartsverket sker fr. o. m. budgetåret 1985/86 enligt nya grunder. Kreditgivningen är både kortfristig och långfristig samt sker på marknadsmässiga villkor.

Dessutom sköter riksgäldskontoret redovisningen för riksdagsförvaltningen och riksdagens andra verk utom riksbanken samt utför intern revision inom samma områden.

2. UTVECKLINGEN AV STATENS FINANSER

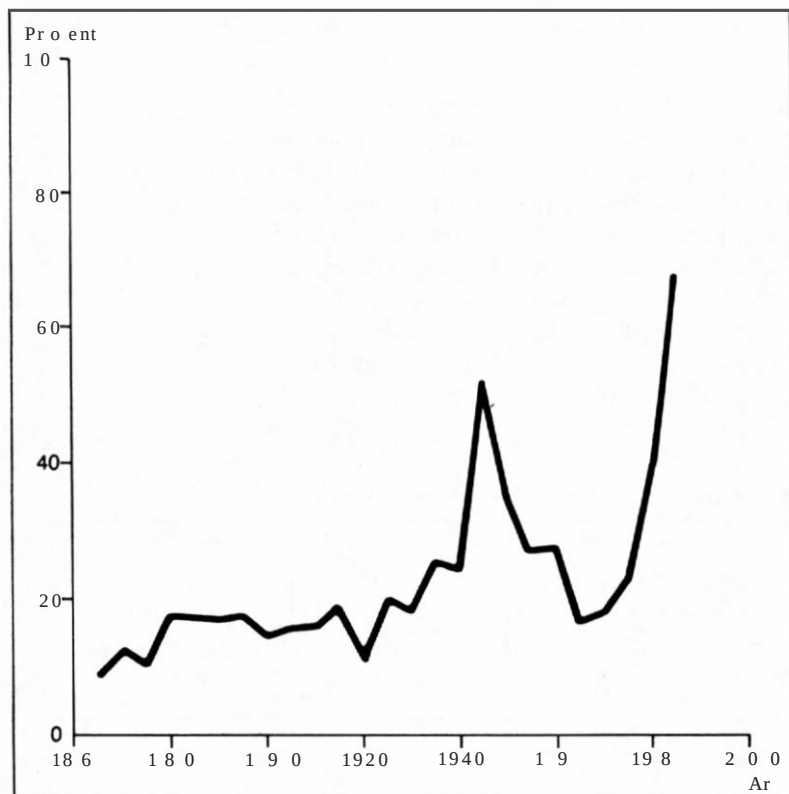
Redog.
1986/87:3

Sverige befinner sig i dag i en historiskt sett unik situation. De stora budgetunderskotten sedan mitten på 1970-talet har medfört att den svenska statsskulden nu nått en omfattning som aldrig tidigare. Det gäller inte endast i nominella termer utan också i relation till BNP, se figur 1. Statsskulden utgjorde under hela industrialiseringsperioden och ända fram till andra världskriget endast ca 10–20 procent av BNP. Efter en omfattande upplåning under krigsåren sjönk statsskulden fram till mitten på 1960-talet. Under de senaste två decennierna har statsskuldens andel av BNP vuxit från ca 15 procent till närmare 70 procent.

Även i ett internationellt perspektiv är den svenska statsupplåningen omfattande. Figur 2 redovisar statsskuldens utveckling under de senaste tio åren i de nordiska länderna. Situationen i Danmark och Sverige skiljer sig från situationen i Norge och Finland.

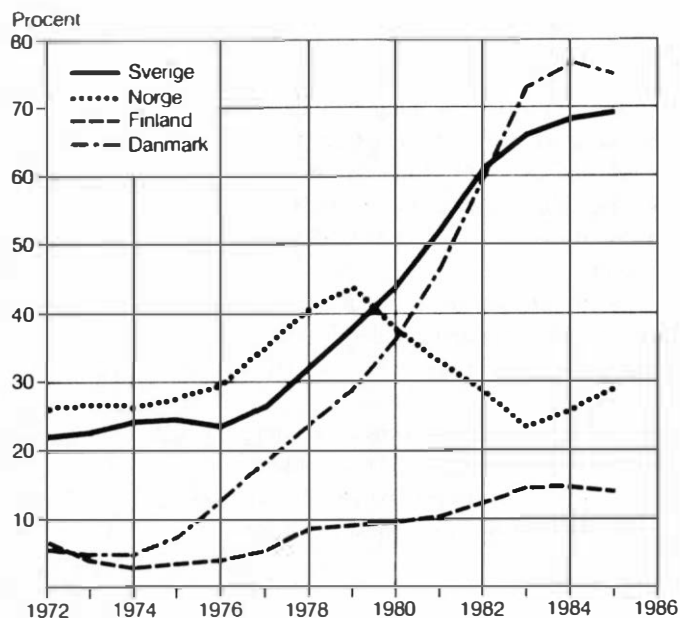
Statsskuldens omfattning medför att statsskuldspolitikens utformning har fått stor betydelse för den ekonomiska politiken, såväl finanspolitiken som penningpolitiken. Riksgäldskontorets förvaltning av statsskuldspolitik har därmed återigen fått en central betydelse för den ekonomiska politiken.

Figur 1. Den svenska statsskulden 1865–1985. Procent av BNP

Figur 2. Statsskulden i Sverige, Danmark, Finland och Norge 1972–1985.
Procent av BNP

Redog.
1986/87:3

Utvecklingen har vänt

Samtidigt som dagens situation är unik i ett längre historiskt perspektiv är det viktigt att konstatera att utvecklingen har vänt. Statsskulden har under de senaste två budgetåren varit förhållandevis konstant jämförd med BNP. Vid budgetårsskiftet 1986 var statsskulden 596 miljarder kronor, se figur 3. Det innebar en ökning under budgetåret 1985/86 med 37 miljarder eller med 6,5 procent. Ökningen var endast hälften så stor som föregående budgetår.

Bakom denna utveckling ligger givetvis en snabb minskning av budgetunderskottet. Under slutet av 1970-talet ökade underskotten dramatiskt. De senaste tre budgetåren, se tabell 1, har dock en förbättring skett. Under

Tabell 1. Statens kassamässiga budgetsaldo 1979/80–1985/86. Miljarder kronor

	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Inkomster	132,5	155,3	168,6	191,3	221,2	260,6	277,7 ¹
Utgifter exkl. statsskuldräntor	- 170,8	- 192,5	- 207,5	- 230,8	- 236,1	- 257,5	- 254,7 ¹
Saldo exkl. statsskuldräntor	- 38,3	- 37,2	- 39,0	- 39,5	- 14,9	- 3,1	- 23,0
Statsskuldräntor ²	- 14,5	- 23,8	- 27,7	- 48,2	- 60,4	- 75,2	- 66,5
Saldo inkl. statsskuldräntor	- 52,8	- 61,0	- 66,7	- 87,7	- 75,3	- 72,1	- 43,5
Saldo exkl. valutaförluster	- 52,8	- 60,1	- 65,3	- 83,4	- 67,7	- 57,6	- 39,3

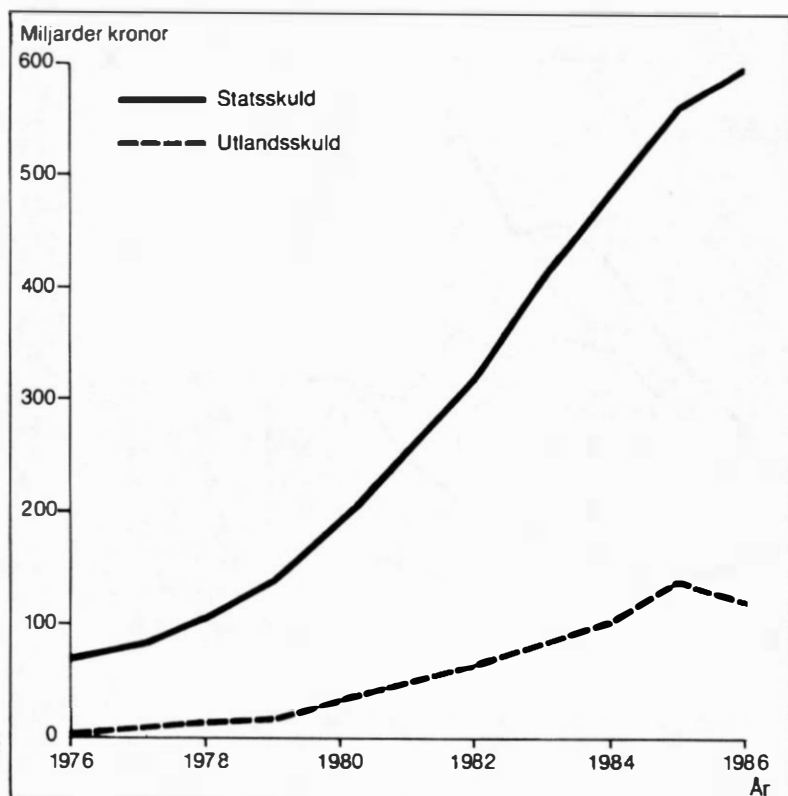
¹ Preliminär uppgift.

² Inkl. valutaförluster.

Källa: Riksgäldskontoret

Figur 3. Statsskuldens storlek 1976–1986¹. Miljarder kronor. Bokförda värden

Redog.
1986/87:3

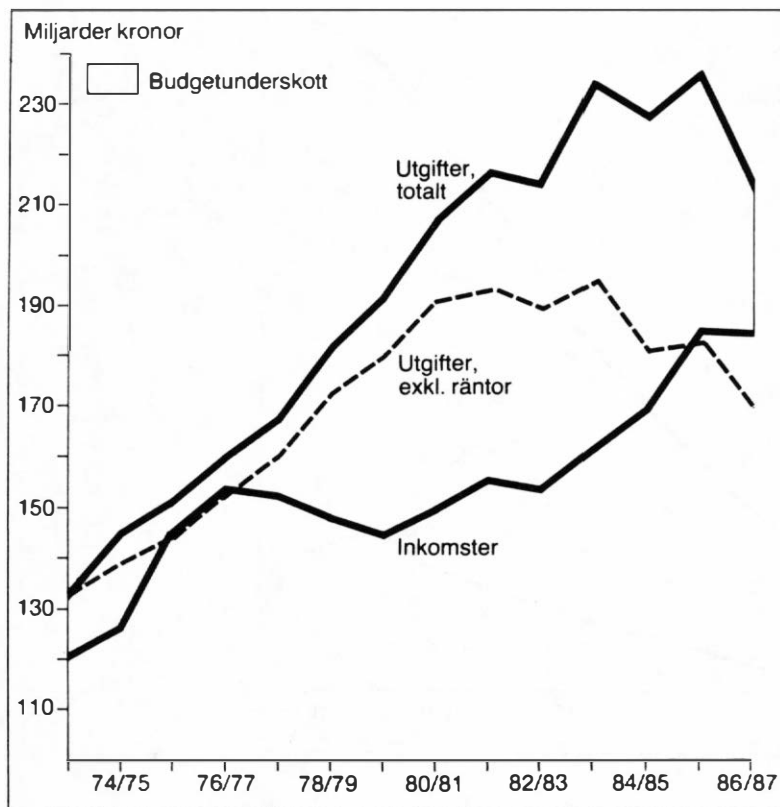
budgetåret 1985/86 sjönk det kassamässiga budgetsaldot från 72,1 miljarder kronor till 43,5 miljarder kronor, eller med nästan 40 procent. Inkomsterna har fortsatt att växa under budgetåret medan statsutgifterna har sjunkit. För första gången har de totala statsutgifterna i nominella termer sjunkit mellan två budgetår. Det är dock viktigt att notera att detta till en del beror på att ett belopp på ca 14 miljarder kronor (framför allt bostadslånen) på grund av en finansieringsteknisk omläggning inte längre redovisas över statsbudgeten.

Detta trendbrott blir än tydligare om man justerar för inflationen. Figur 4 visar statens inkomster och utgifter i fast penningvärde under 1970- och 1980-talen. I reala termer har statens utgifter sjunkit med knappt 10 procent under det gångna budgetåret. Exklusive statsskuldräntor uppvisade budgetsaldot ett fortsatt överskott under det gångna verksamhetsåret, som framgår av figur 4.

¹Den 30/6 resp. år.

Figur 4. Statens inkomster och utgifter 1973/74–1985/86. Miljarder kronor, 1980 års priser

Redog.
1986/87:3

Statens nettoupplåningsbehov

Av de olika måtten på den offentliga sektorns finanser, se figur 5, är statens kassamässiga budgetsaldo speciellt intressant för riksgäldskontoret, eftersom det till dominerande del bestämmer statens nettoupplåningsbehov och därmed ger en bild av hur statens affärer påverkar likviditeten i ekonomin. Det måste dock justeras för bl. a. viss utlåning och bokföringen av valutaförluster för att statens totala nettoupplåningsbehov skall kunna anges.

Fr. o. m. budgetåret 1985/86 bedriver riksgäldskontoret utlåning till vissa affärsdrivande verk, vilket påverkar nettoupplåningsbehovet. Denna utlåning uppgick under 1985/86 till 975 miljoner kronor. Dessutom påverkas nettoupplåningsbehovet av andra transaktioner från riksgäldskontorets sida, normalt med relativt små belopp av bokföringsmässig natur. Under 1985/86 uppgick dessa transaktioner emellertid till ett så stort belopp som 3,3 miljarder kronor, vilket gjorde att nettoupplåningsbehovet blev 41,2 miljarder kronor.

En annan post i det kassamässiga saldot som man måste ta hänsyn till för att beräkna nettoupplåningsbehovet är valutakursförändringar. Utlands-

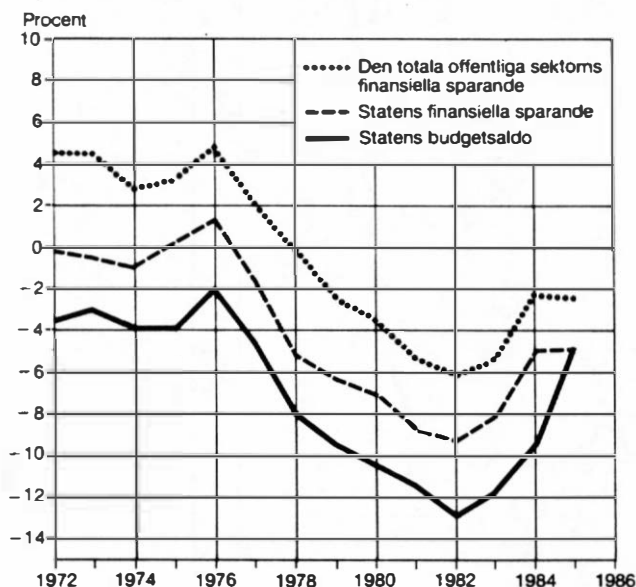
skulden bokförs till upplåningskurs. Genom devalveringarna av den svenska kronan och förändrade valutakurser har orealiserade valutaförluster uppkommit under de senaste åren. Refinansieringen av utlandsskulden för att erhålla förmånligare lånevillkor har resulterat i att en del av dessa valutaförluster realiserats. Dessa valutaförluster är dock endast bokföringsmässiga i den meningen att de inte har någon likviditetspåverkande effekt. De bör således räknas bort från det kassamässiga budgetsaldot för att statens nettoupplåningsbehov skall erhållas. På sista raden i tabell I redovisas det kassamässiga budgetsaldot exklusive valutaförluster. Realiserade valutaförluster har under det senaste budgetåret minskat till 4,2 miljarder kronor.

Förbättrat offentligt sparande

Statens kassamässiga budgetsaldo är inte det enda måttet på underskottet i den offentliga sektorns finanser. I figur 5 redovisas ytterligare två mått, nämligen statens finansiella sparande och den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande.

Exkluderas den statliga utlåningen från det kassamässiga budgetsaldot erhålles statens finansiella sparande. Den statliga utlåningen är en utgift som i princip skiljer sig från andra statsutgifter, eftersom den ger upphov till en fordran. Därför är det motiverat att göra denna justering. En del av utlåningen under den senaste tioårsperioden har dock inte skett på kommersiella villkor och borde därför betraktas som en utgift.

Figur 5. Den offentliga sektorns finanser 1972–1985

Under 1960- och 1970-talen skedde ett betydande finansiellt sparande i kommunerna och i socialförsäkringssektorn. Om detta sparande läggs till statens finansiella sparande erhålles den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande. I början av 1970-talet motsvarade det närmare 5 procent av BNP. Vid mitten av 1970-talet vände utvecklingen. Fram till 1978 bidrog dock överskottet i den offentliga sektorn till det totala finansiella sparandet i svensk ekonomi. Av figur 5 framgår att den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande har förbättrats kraftigt sedan 1982.

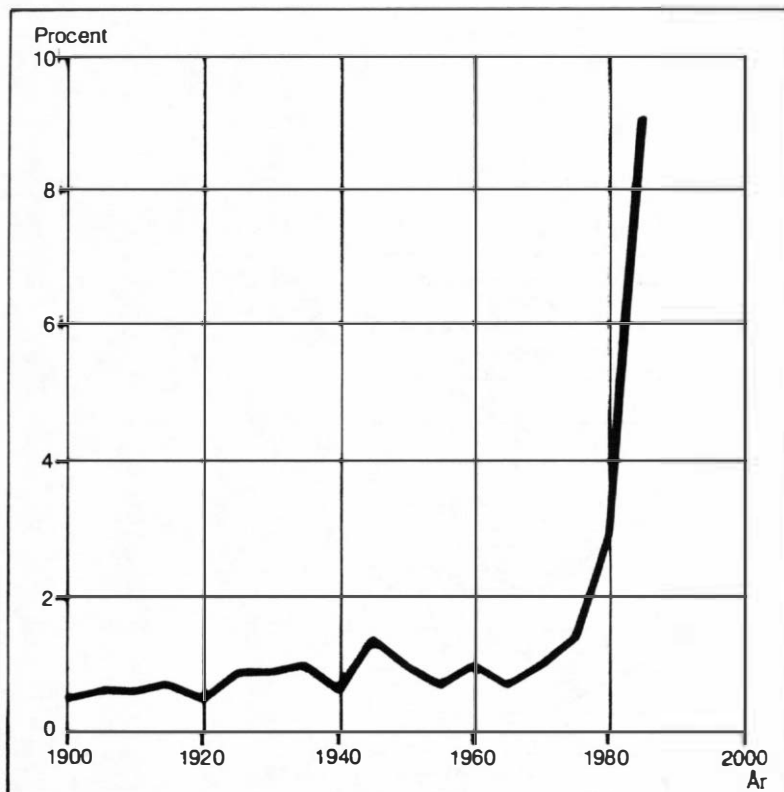
Redog.
1986/87:3

Växande räntebetalningar

Räntebetalningarna har vuxit mycket snabbt under de senaste åren. I ett långt historiskt perspektiv har de tidigare varit relativt konstanta i förhållande till BNP, se figur 6. Under 1980-talet har de dock vuxit mycket snabbt och utgör nu närmare 10 procent av BNP.

Under det gångna budgetåret har statens kostnader för räntor m. m. totalt sett sjunkit. Budgetåret 1984/85 bokfördes ränteposten till 75,2 miljarder kronor, men den sjönk till 66,5 miljarder under budgetåret 1985/86. Av tabell 2 framgår dock att minskningen mer än väl kan hänföras till de realiserade

Figur 6. Räntebetalningar på statsskulden 1900–1985. Procent av BNP

valutaförlusterna. Dessa räknas in i posten räntor m. m. på statsskulden. De rena ränteutgifterna för den inhemska statsskulden fortsatte dock att öka. Ränteutgifterna för den utländska skulden sjönk med närmare 1 miljard. Denna minskning var dock inte tillräcklig för att motverka den ökade kostnaden för den inhemska upplåningen. Totalt sett växte statens ränteutgifter (exklusive valutaförluster) med 2,6 procent.

Redog.
1986/87:3

Tabell 2. Räntebetalningar på statsskulden 1979/80–1985/86. Miljarder kronor

	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Ränteutgifter m. m. på inhemska statsskuld ¹	12,7	18,5	19,1	34,1	40,5	46,7	49,2
Ränteutgifter på utländska statsskuld	1,8	4,4	7,2	9,8	12,3	14,0	13,1 ²
Valutaförluster (netto)	–	0,9	1,4	4,3	7,6	14,5	4,2
Totalt	14,5	23,8	27,7	48,2	60,4	75,2	66,5

¹ Inkluderar provisioner på 0,6 miljard kronor.

² Omfattar även kostnader för provisioner m.m.

Källa: Riksgäldskontoret

3. STATSSKULDSPOLITIKENS UTFORMNING

Redog.
1986/87:3

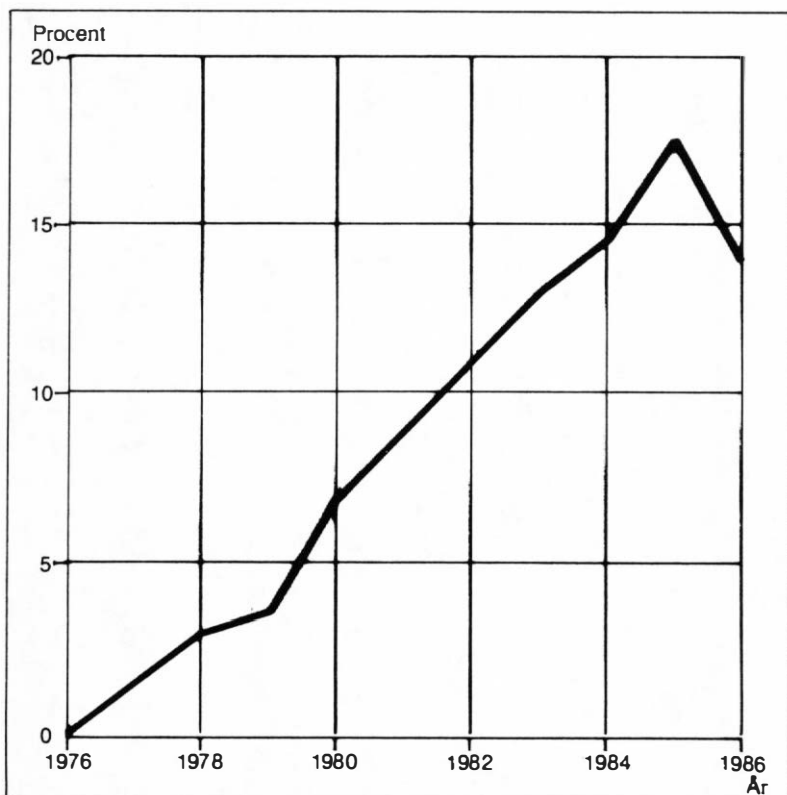
De senaste årens statsfinansiella utveckling har medfört att statsskuldspolitiken har blivit en viktig del av den allmänna ekonomiska politiken. Statens upplåningspolitik och skuldhantering är av betydelse för förhållandena på kreditmarknaden. Den får även konsekvenser för inkomst- och förmögenhetsbildningen samt ränte- och investeringsutvecklingen och därmed också för den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen. Således måste statsskuldspolitiken utformas utifrån flera mål än de snävt statsfinansiella.

Inhemsk eller utländsk statsupplåning ?

En första avvägning av statsskuldspolitikens inriktning gäller inhemsk eller utländsk statsupplåning. Det finns inte något entydigt samband mellan bytesbalansens saldo och den statliga upplåningen utomlands. Ett underskott kan täckas med såväl statliga som icke statliga lån. Dessutom kan valutareserven minskas.

Politikens inriktning från 1977 fram till 1984 var att i princip täcka bytesbalansunderskotten med statlig utlandsupplåning. Under denna period ackumulerade Sverige en betydande statlig utlandsskuld, se figur 7. Orsaken

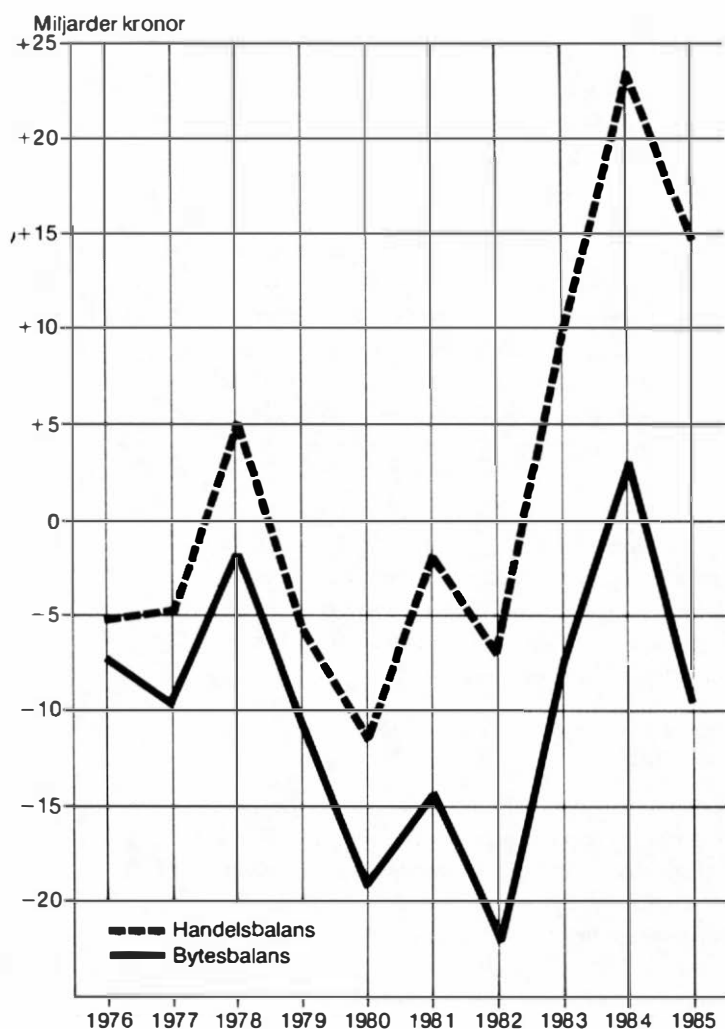
Figur 7. Svenska statens utlandsskuld 1976–1986¹. Procent av BNP. Bokförda värden

¹Den 30/6 resp. år.

Figur 8. Handelsbalans och bytesbalans 1976–1985. Miljarder kronor

Redog.
1986/87:3

till den snabba skuldökningen var de stora bytesbalansunderskott som Sverige haft sedan mitten på 1970-talet.

Bytesbalansproblemen är en direkt återspeglning av den svaga utvecklingen av den svenska industriproduktionen under 1970- och 1980-talen. Svensk industri drabbades ovanligt hårt av den första oljekrisen 1974. Situationen försämrades också av den i relation till omvärlden mycket snabba lönekostnadsökningen 1975–1976. Lönsamheten i industrin sjönk, och industriinvesteringarna föll. Svensk industri förlorade konkurrenskraft, och Sverige tvingades devalvera kronan ett flertal gånger sedan 1977.

Den senaste devalveringen 1982 ledde till en rejäl förbättring av handelsbalansen, se figur 8. Underskottet i bytesbalansen vändes till ett överskott 1984. Under första halvåret 1985 inträffade en tillfällig försvagning. Det sammanlagda bytesbalansunderskottet under de sex första månaderna 1985 uppgick till 9,6 miljarder kronor. Under andra halvåret visade bytesbalansen ett obetydligt underskott, varför underskottet för hela 1985 stannade vid 10,4 miljarder kronor. Första halvåret 1986 har bytesbalansen fortsatt att förbättras och resulterade i ett överskott på 6,3 miljarder kronor.

Bytesbalansunderskotten har i princip varit bestämmande för den statliga utlandsupplåningen under den senaste tioårsperioden. Denna inriktning har därmed blivit avgörande för den räntepolitik som Sverige bedrivit. Räntepolitiken fram till 1984 inriktades på att skapa balans i de privata och kommunala kapitalströmmarna. Bytesbalansunderskotten finansierades av statlig utlandsupplåning. Därefter har ambitionsnivån höjts, och penningpolitiken har inriktats på att begränsa likviditetstillväxten och hålla ränteläget på en sådan nivå att ett valutautflöde skulle kunna undvikas. En framgångsrik politik med en sådan inriktning skulle göra en statlig nettoupplåning utomlands obehövlig.

Under det gångna budgetåret har den ekonomiska politiken varit framgångsrik, och den statliga utlandsskulden har t. o. m. minskat. Den statliga utlandsupplåningen resulterade i ett valutautflöde på 22,4 miljarder kronor, se tabell 3. En stor del av minskningen är dock en konsekvens av en omfattande nettoupplåning under våren 1985, som användes under hösten för att betala tillbaka en del äldre och oförmånliga lån.

Förändrat finansiellt sparande

Mot bakgrund av externbalansens utveckling och den stora nettoamorteringen av statens utlandsskuld har statens upplåningsbehov tillgodosetts på den inhemska marknaden. Den inhemska statsskulden växte sålunda under budgetåret med 13 procent från 420,4 miljarder kronor till 475,5 miljarder kronor. Den inhemska upplåningens inriktning bestäms till stora delar av

Tabell 3. Bytesbalansen och dess finansiering. 1981–1986. Miljarder kronor

	1981	1982	1983	1984	1985	1985/86
A. Handelsbalansen	– 2,0	– 7,1	9,6	23,4	14,7	28,5
B. Ränteutbetalningar, netto	– 10,8	– 16,0	– 18,7	– 21,8	– 23,6	– 21,5
C. Övriga tjänster och transfereringar, netto	– 1,4	0,3	0,9	1,4	1,5	– 1,6
D. Bytesbalans (A+B+C)	– 14,2	– 22,8	– 8,2	3,0	– 10,4	5,4
E. Icke-statliga kapitaltransaktioner ¹	7,5	5,9	– 5,4	– 3,0	12,0	16,9
F. Valutautflöde (D+E)	– 6,7	– 16,8	– 13,6	0	11,6	22,3
G. Statlig upplåning ²	7,5	17,5	19,4	0,2	11,5	– 22,4
H. Riksbankstransaktioner ³	0,3	– 0,3	– 0,7	– 0,6	– 0,1	– 0,6
I. Valutareservens transaktionsförändring (F+G+H)	– 1,1	0,3	5,1	– 0,4	13,0	– 0,7

¹ Inkluderar statligt utlandsbistånd och restposten.

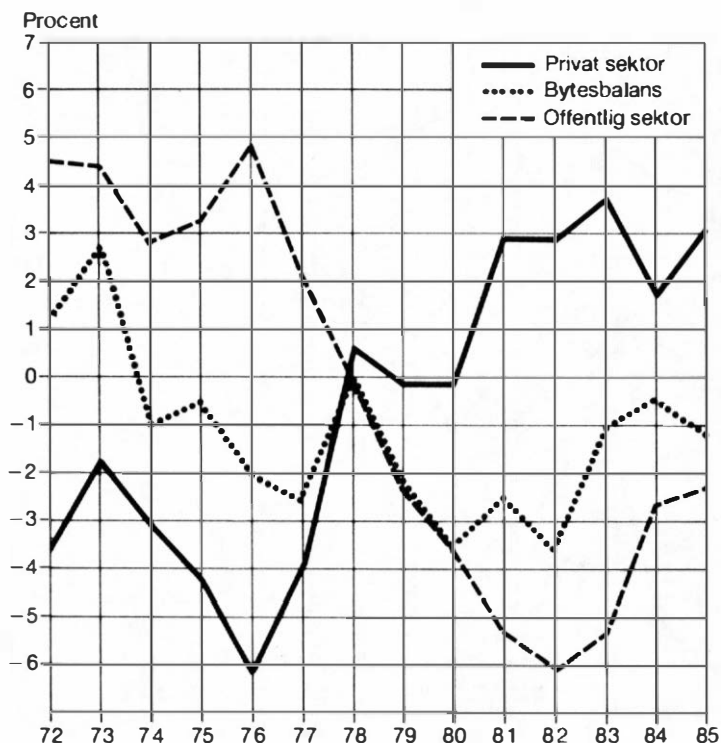
² Kan skilja sig från riksgäldskontorets uppgifter på grund av bokföringskurser m. m.

³ Inkluderar riksbankens kapitaltransaktioner, tilldelning av speciella dragningsrätter samt valutafondens kursförändringar.

Källa: Riksbanken

**Figur 9. Finansiellt sparande i offentlig och privat sektor samt bytesbalans 1972–1985.
Procent av BNP**

Redog.
1986/87:3

dels det finansiella sparandets utveckling i olika sektorer av ekonomin, dels behovet att begränsa likviditets- och penningmängdstillväxten.

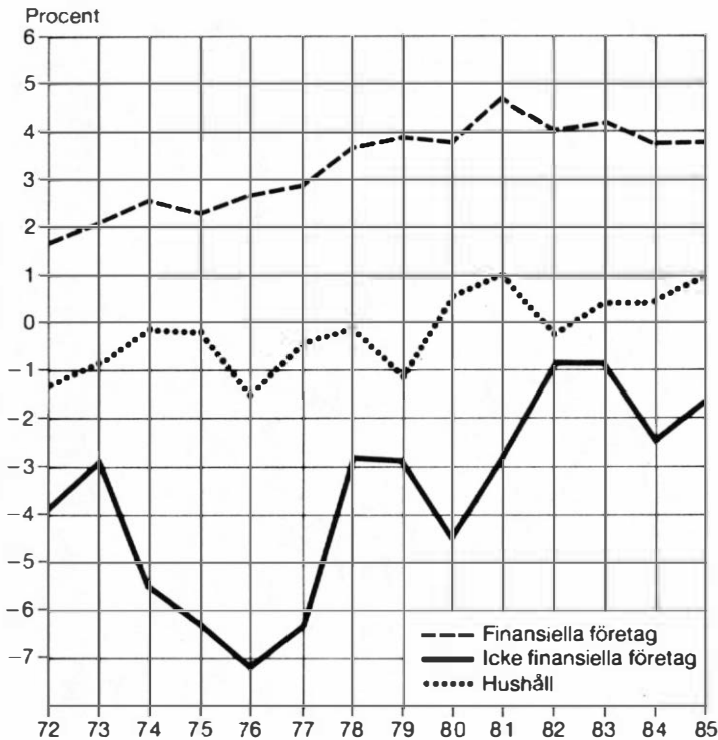
Underskottet i statens finanser har förskjutit det finansiella sparandet i Sverige. Den offentliga sektorn genererade ända fram till mitten på 1970-talet ett sparandeöverskott, se figur 9. Efter en period av kraftig försämring 1976–1982 har det offentliga sparandet ökat igen.

Parallellt har den privata sektorn uppvisat ett högre finansiellt sparande. Uppgången i privat sparande har inte fullt ut kompenserat nedgången i offentligt sparande. Definitionsmässigt gäller för en öppen ekonomi som den svenska att det totala inhemska sparandet är lika med bytesbalansens saldo. Bytesbalansunderskotten under 1970- och 1980-talen återspeglar således sparandeunderskotten i svensk ekonomi. Ett sparandeöverskott uppkom 1984, och efter ett tillfälligt underskott 1985 genererar den svenska ekonomin återigen ett inhemskt sparandeöverskott.

Om man delar upp det privata sparandet på olika sektorer finner man att det framför allt är företagssektorns sparande som ökat, se figur 10. Det finansiella sparandet i hushållssektorn har varit förhållandevis stabilt under

Figur 10. Finansiellt sparande i den privata sektorn 1972–1985. Procent av BNP

Redog.
1986/87:3

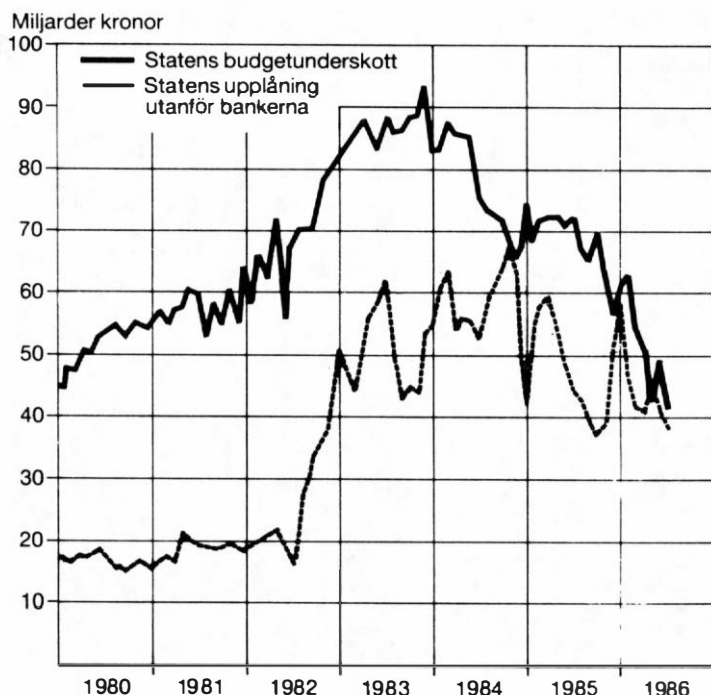
de senaste åren. Företagssektorns finansiella sparande definieras som bruttosparande minus investeringar. Ett ökat finansiellt sparande kan alltså vara en följd av såväl fallande investeringar som stigande vinster. Båda dessa faktorer ligger bakom det omfattande sparandet i företagssektorn. Under 1985 har det finansiella sparandet i den privata sektorn fortsatt att förbättras.

Förskjutningen av det finansiella sparandet från den offentliga sektorn till företagen skapade starka spänningar på de finansiella marknaderna. Behoven ökade att effektivt kunna slussa pengar från överskotts- till underskottssektorer. Efter en lagändring började bankerna ge ut s. k. bankcertifikat 1980. Men först i och med att statspapper med kort löptid, statsskuldväxlar, introducerades 1982 fick penningmarknaden en större omfattning.

Framväxten av en penningmarknad har kommit att få betydande konsekvenser för statsskuldspolitiken genom att bl. a. nya låneinstrument utvecklats. Den inhemska statsupplåningen har därigenom blivit mer marknadsorienterad.

Figur 11. Statens kassamässiga budgetutfall och upplåningen utanför banksystemet 1980–1986. Löpande 12-månaders värden

Redog.
1986/87:3

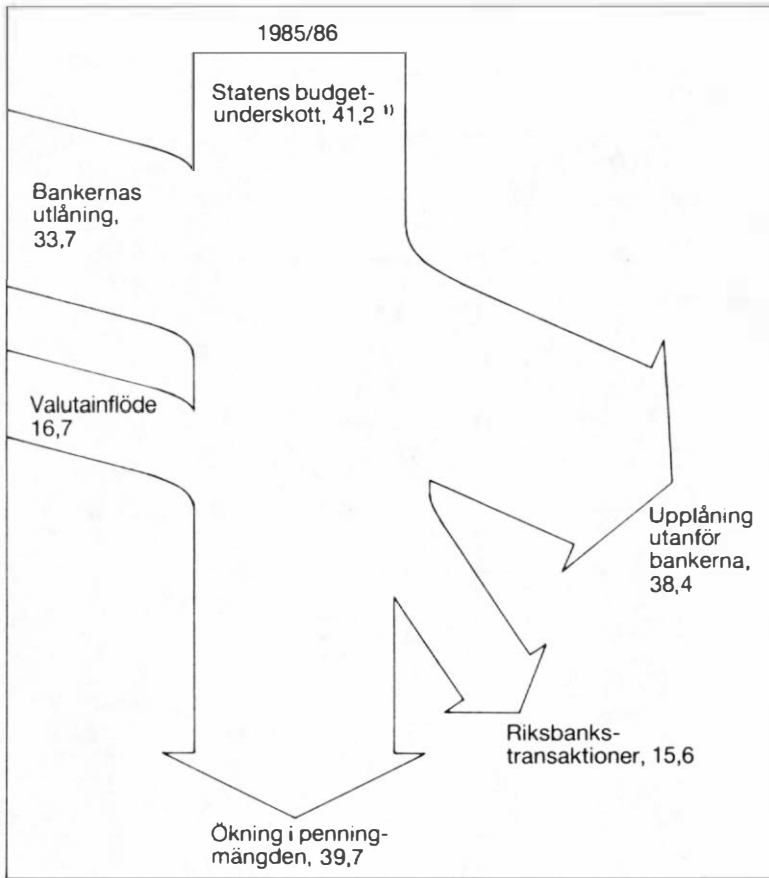
Stor upplåning hos allmänheten

Omstruktureringen av det finansiella sparandet under 1980-talet har således medfört en ökad upplåning i den privata sektorn. Avsikten med detta har också varit att minska budgetunderskottets likviditetsskapande effekt. Av figur 11 framgår att denna politik varit framgångsrik. Sedan mitten av 1982 har statens upplåning utanför banksystemet ungefär tredubblats. De penningmängdspåverkande faktorerna under budgetåret 1985/86 illustreras i figur 12. Under det budgetåret medförde det statliga utgiftsöverskottet, bankernas nettoutlåning och valutainflödet en påspädning med 91,6 miljarder kronor.

Upplåningen hos allmänheten absorberade cirka en tredjedel av likviditetstillskottet. Riksbankens transaktioner medförde också stora likviditetsindragningar, närmare 16 miljarder kronor. Dessa grundas på riksdagsbeslut att företag och kommuner skall avsätta medel på spärrade konton i riksbanken. Totalt ökade penningmängden med 9,6 procent under budgetåret 1985/86.

Figur 12. Penningmängdspåverkande faktorer budgetåret 1985/86. Miljarder kronor

Redog.
1986/87:3

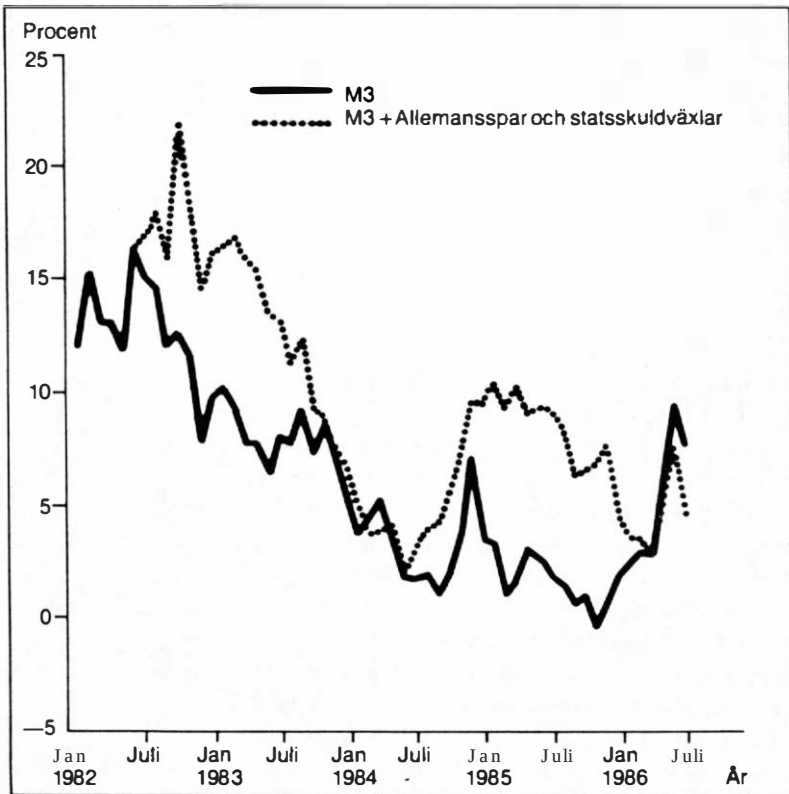

Men denna bild av utvecklingen döljer en viktig faktor, nämligen att den statliga upplåningen på marknaden har varit kortfristig. En stor del av denna upplåning har skett mot statsskuldväxlar med en löptid på mindre än 2 år. Därmed har en stor potentiell likviditet byggts uppsom kan realiseras genom att lånen inte omsätts. Penningmängdstillväxten under 1980-talet med hänsyn till denna faktor framgår av figur 13.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att statsskuldspolitikens utformning de senaste åren till stora delar har styrts av den samhällsekonomiska utvecklingen och inriktningen av den ekonomiska politiken.

Figur 13. Penningmängden 1982–1986. Löpande 12-månaders värden

Redog.
1986/87:3

4. DEN INHEMSKA STATSUPPLÅNINGEN

Redog.
1986/87:3

Ramarna för statsskuldspolitikens uppläggning ges av den samhällsekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politikens inriktning. Målet för statsskuldpolitiken i snävare mening är att nå så låga upplåningskostnader som möjligt. Dessutom är det önskvärt att statsskulden konsolideras genom att den genomsnittliga löptiden förlängs. Vid sidan av dessa mål har också riksgäldskontoret ett speciellt ansvar för att penning- och obligationsmarknaderna utvecklas. Detta kan på sikt leda till lägre upplåningskostnader för staten och en fördelaktigare löptidsstruktur. Den inhemska upplåningen har under det gångna verksamhetsåret styrts av dessa överväganden.

Förändringar i den inhemska upplåningen

De stora statliga budgetunderskotten har förändrat formerna för den inhemska statsupplåningen. Det torde under de gångna åren knappast ha varit möjligt att täcka statens betydande upplåningsbehov med enbart de traditionella finansieringsinstrumenten och samtidigt uppnå en balanserad penningmängdstillväxt utan att tillgripa omfattande regleringar av kreditmarknaden. Upplåningen har bl. a. mot den bakgrunden kommit att bli mer marknadsorienterad. Detta har i synnerhet gällt formerna för den kortfristiga delen av finansieringen av budgetunderskottet. Före introduktionen 1982 av statsskuldväxlar, som nu emitteras regelbundet på penningmarknaden, bedrevs den korta statsupplåningen i allt väsentligt med hjälp av skattkammarväxlar, som till största delen placerades i riksbanken och i banksystemet.

Under de senaste fem åren har marknaden för korta finansieringsinstrument, penningmarknaden, vuxit och fått en betydande omfattning. Introduktionen av statsskuldväxlar i juli 1982 syftade till en större grad av marknadsmässig kortfristig finansiering genom emissioner direkt till marknaden. Statsskuldväxlarna har de senaste fyra åren ökat påtagligt i betydelse som upplåningsinstrument för staten, se tabell 4. Vid halvårsskiftet i år

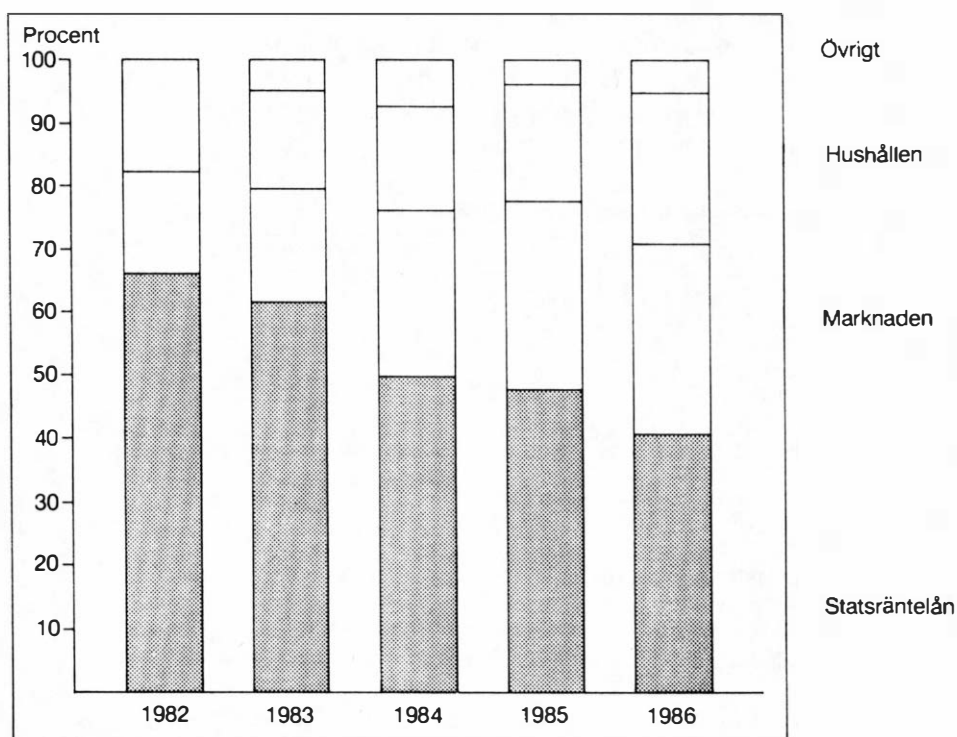
Tabell 4. Den inhemska statsskuldens sammansättning i procent den 30 juni åren 1982–1986

	1982	1983	1984	1985	1986
Statsräntelån	66,1	61,2	49,9	47,9	40,8
Riksobligationslån	–	–	9,9	8,9	13,2
Statsskuldväxlar	–	18,0	16,5	20,9	16,9
Premieobligationslån	9,0	8,0	9,0	8,6	11,8
Sparobligationslån	7,3	7,4	7,0	7,6	6,7
Allemansspar	–	–	0,4	2,5	5,5
Skattkammarväxlar	14,3	0,3	3,3	0,0	2,8
Lån hos statsinstitutioner och fonder	2,7	4,5	4,0	3,4	2,3
Summa	100	100	100	100	100
Inhemska skuld miljarder kronor	257,2	325,9	379,7	420,4	475,5
Förändring i %	24,7	26,7	16,5	10,7	13,1

Källa : Riksgäldskontoret

Figur 14. Sammansättning av den inhemska statsskulden 1982–1986¹. Procent

Redog.
1986/87:3

uppgick statsskuldväxlarna till knappt 17 procent av den inhemska statsskulden. Samtidigt har statsräntelånen (ofta kallad prioriterad upplåning) successivt minskat i betydelse. Från att ha utgjort knappt 70 procent av den inhemska skuldstocken i början av 1980-talet har andelen minskat till omkring 40 procent den 30 juni 1986. Den långa upplåningen har därmed minskat i kronor. Till en del har nedgången i andelen statsräntelån med långa löptider motvägts av introduktionen av de s. k. riksobligationerna hösten 1983.

Förutom statsräntelånen och upplåningen på penning- och obligationsmarknaden spelar också hushållssektorns utlåning en betydande roll för den inhemska statsupplåningen. Tre olika instrument har utvecklats för att låna inom denna sektor: premieobligationer, sparobligationer och Allemansspar. Den andel av statsskulden som har lånats mot dessa instrument har ökat under 1980-talet, se figur 14. Introduktionen av allemanssparandet 1984 och de omfattande premieobligationslånen 1986 har resulterat i att andelen vuxit till 24 procent. Det är en ökning med närmare 8 procentenheter sedan 1982.

¹Den 30/6 resp. år.

Minskad genomsnittlig löptid

Den omfattande upplåningen på framför allt penningmarknaden och den minskade betydelse som statsräntelånen fått under 1980-talet har medfört att statsupplåningen blivit alltmer kortfristig. Den återstående löptiden på statsskulden har sjunkit från 6, 7 år 1976 till under 4 år 1986. Under det senaste verksamhetsåret ökade dock den genomsnittliga löptiden något på grund av de stora premieobligationslånen, som är tioåriga.

Tabell 5. Återstående genomsnittlig löptid i antal år 1976–1986

	1976-12-31	1980-12-31	1985-06-30	1986-06-30
Statsräntelån	6,9	5,5	5,3	5,2
Riksoptionslån	–	–	3,8	3,2
Premieobligationslån	7,0	7,0	3,8	5,2
Sparobligationslån	3,6	3,7	2,6	2,3
Statsskuldväxlar	–	–	0,5	0,5
Genomsnittlig återstående löptid	6,7	5,6	3,7	3,8

Källa: Riksgäldskontoret

Placering av den inhemska statsskulden

Förändringarna i statsskulds politikens inriktning de senaste åren återspeglas i hur den inhemska statsskulden placerats. Utvecklingen sedan 1980 anges i tabell 6.

Tabell 6. Statsskuldens placering i Sverige vid slutet av åren 1979–1985, procent

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Riksbanken	20,4	20,7	19,3	12,2	19,6	16,2
Banker	28,2	32,3	25,6	26,3	20,9	15,2
Försäkringsbolag inkl. AP-fonden	29,2	27,7	28,2	29,9	29,7	28,7
Företag	0,2	0,3	8,5	9,8	7,6	14,0
Enskilda personer	18,4	15,7	14,6	15,1	16,0	18,7
Övrigt	3,6	3,3	3,8	6,7	6,2	7,2
Summa	100	100	100	100	100	100

Den andel av statsskulden som är placerad i företagen har ökat markant under 1985. Samtidigt har bankernas innehav av statspapper gått ned. Dessa tendenser har varit tydliga under en längre följd av år.

Ränteutvecklingen 1985/86

Statens ränteutgifter för den inhemska statsskulden har under verksamhetsåret 1985/86 ökat med 7 procent, vilket är att jämföra med en ökning på 15 procent under föregående verksamhetsår. Ränteutgifterna på den inhemska statsskulden uppdelade på olika låneinstrument framgår av tabell 7.

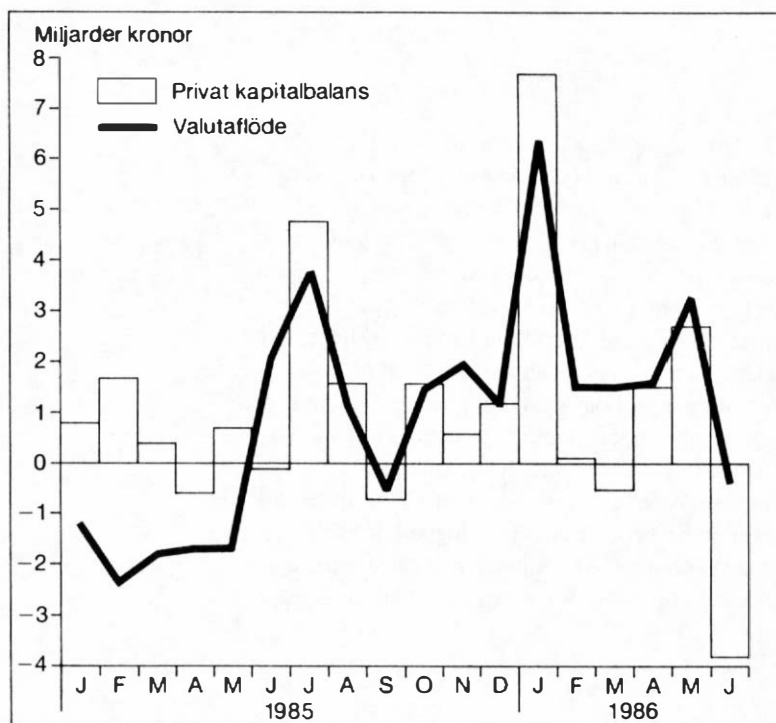
Tabell 7. Ränteutgifter uppdelade på låneinstrument, i procent 1981/82—1985/86

	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Statsrätelån	61,5	57,1	62,2	47,8	45,7
Riksobligationslån	—	—	2,0	10,3	11,0
Statsskuldväxlar	—	21,4	18,4	21,7	18,0
Premieobligationslån	8,3	5,1	5,5	6,4	7,1
Sparobligationslån	7,8	7,7	7,3	7,0	10,2
Allemansspar	—	—	0,4	0,9	2,7
Skattkammärväxlar	19,3	6,5	2,3	3,7	3,5
Lån hos statsinstitutioner m. m.	3,1	2,1	2,3	2,2	
Summa	100	100	100	100	100
Ränteutgifter på inhemsk statsskuld, miljarder kronor	19,3	34,0	39,9	45,7	49,0
Förändring i procent		76,1	17,3	14,5	7,3

Källa: Riksgäldskontoret

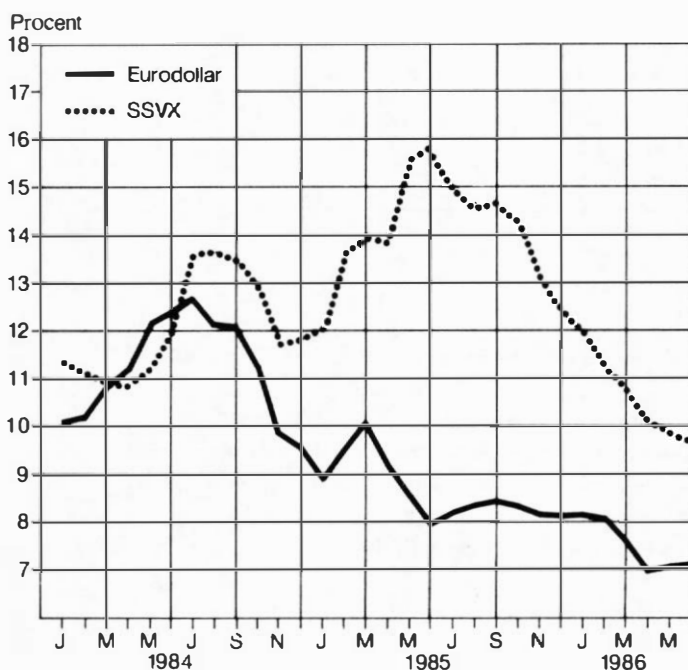
Den främsta orsaken till den avtagande ökningstakten i ränteutgifterna är det kraftiga räntefall som skett under verksamhetsåret 1985/86. Härtill kommer minskning av statens lånebehov till följd av sjunkande budgetunderskott. De stora valutautflödena under våren 1985, som föranledde räntehöjningarna, förbyttes under sommaren i ett inflöde, se figur 15.

Figur 15. Privat kapitalbalans och valutaflöde 1985—1986. Miljarder kronor

Figur 16. Ränta på statsskuldväxlar (6 mån.) och eurodollarlån (6 mån.) 1984–1986.
Procent

Redog.
1986/87:3

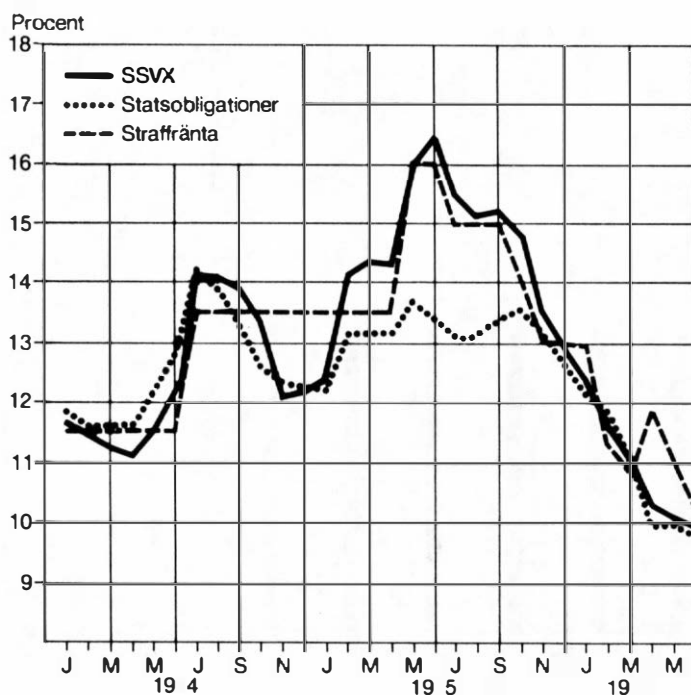
Räntedifferensen till omvärlden kunde successivt minskas, och i kombination med fallande internationella räntor blev räntenedgången i Sverige kraftig under året, se figur 16.

Sedan juli 1985 har räntan på sexmånaders statsskuldväxlar fallit med drygt sex procentenheter och på femårs riksobligationer med ca fyra procentenheter, se figur 17. Förväntningarna om fortsatt fallande räntor har avtagit under verksamhetsåret, vilket bl. a. fått till följd att räntedifferensen mellan korta och långa statspapper successivt minskat.

I december 1985 ändrades villkoren för bankernas upplåning i riksbanken genom införandet av den s. k. räntetrappan. Samtidigt slopades utlåningstaken för banker, finansbolag och bostadsinstitut. Kassakraven för banker höjdes från en till tre procent och gjordes räntelösa. Införandet av räntetrappan lade grunden för att bedriva en aktiv penningpolitik. Riksbanken har styrt ränteutvecklingen genom att låta banksystemet permanent låna i riksbanken. Räntevillkoren för upplåningen i riksbanken blir därigenom styrande för marknadsräntorna.

Figur 17. Ränta på statsskuldväxlar (6 mån.), statsobligationer (5 år) samt riksbankens straffränta 1984–1986

Redog.
1986/87:3

Upplåning mot statsskuldsväxlar

Under verksamhetsåret 1985/86 emitterade riksgäldskontoret statsskuldsväxlar till ett sammanlagt värde av 112 miljarder kronor, se tabell 8. Den andel som lånades upp direkt på marknaden sjönk från 50 procent 1984/85 till 34 procent 1985/86. Resten placerades i riksbanken. Antalet emissioner till marknaden minskade under senare delen av våren 1986, eftersom upplåningsbehovet då tillgodosågs genom andra låneinstrument.

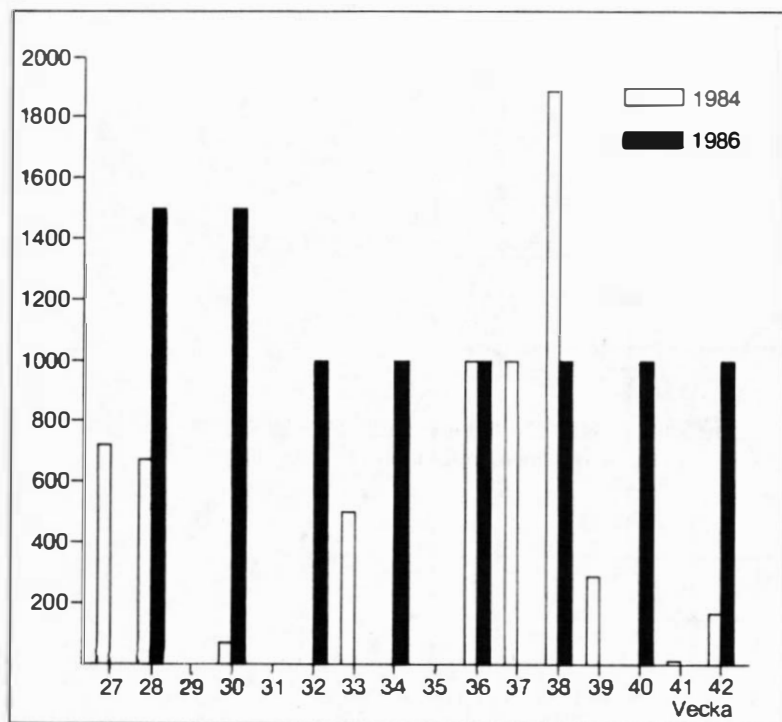
Tabell 8. Emissioner av statsskuldsväxlar 1985/86. Miljarder kronor

	Löptider antal dagar		
	180	360	Totalt
Marknaden	19,0	19,0	38,0
Riksbanken	33,5	40,5	74,0
Totalt	52,5	59,5	112,0

Källa: Riksgäldskontoret

Figur 18. Förfallostruktur på 180 dagars statsskuldväxlar 1984 och 1986

Redog.
1986/87:3

Under verksamhetsåret har emissionerna av statsskuldväxlar planerats så att förfallostrukturen utjämnats, se figur 18. En sådan utjämning är betydelsefull, då den underlättar marknadens funktionssätt och leder till en jämnare likviditetsutveckling. Vidare tillgodoses också marknadens behov av material då ungefär lika stora volymer emitteras med förutbestämda, jämna mellanrum. Anbudsförfarandet vid emissioner av statsskuldväxlar, där volymerna är fastställda och marknaden bestämmer räntan, har varit en förutsättning för att uppnå denna utjämning.

Upplåning mot riksobligationer

Emissioner av riksobligationer återupptogs i juli 1985 efter att ha legat nere sedan juni 1984. Sammanlagt emitterades 25 miljarder i riksobligationer under verksamhetsåret till en vägd genomsnittlig ränta på 12,5 procent och med en genomsnittlig löptid på sex år, se tabell 9. Upplåningen mot riksobligationer har motverkat minskningen av statsskuldens genomsnittliga löptid och har dessutom bidragit till obligationsmarknadens utveckling.

Tabell 9. Emissioner av riksobligationer 1985/86Redog.
1986/87:3

Nr	Låne- datum	Kupong- ränta %	Slut- betalning	Löptid år	Belopp mkr
1009	850704	13,00	1990	5	5 000
1010	850828	13,00	1992	7	4 000
1011	851010	13,25	1989	4	3 000
1012	851121	13,00	1992	7	5 000
1013	860115	11,85	1993	7	3 000
1014	860527	11,65	1991	5	3 000
1015	860503	10,65	1993	7	2 000
Vägt genomsnitt:		12,54		6	Totalt: 25 000

Källa: Riksgäldskontoret

Upplåning mot prioriterade obligationer

Under verksamhetsåret 1985/86 emitterade riksgäldskontoret tre prioriterade obligationslån till ett sammanlagt värde av 25,7 miljarder kronor, se tabell 10. Den vägda genomsnittsräntan för de tre lånen uppgick till 11,3 procent.

Tabell 10. Upplåning mot prioriterade obligationer 1985/86

Nr	Tecknings- period, år, månad	Låne- datum	Kupong- ränta %	Kurs	Löptid år	Belopp mkr
202	85-07—86-01	850901	11,5	100	10	18 400
203	86-02—86-03	860902	11,0	100	10	6 015
204	86-04	861004	10,0	100	10	1 295
Vägt genomsnitt:			11,3		Totalt:	25 710

Källa: Riksgäldskontoret

Räntan på de prioriterade lånen har regelmässigt legat under marknadsräntan. Under våren blev dessa lån till följd av det snabba räntefallet på marknaden fördelaktiga för de placeringspliktiga institutionerna, AP-fonderna och försäkringsbolagen. Efterfrågan blev större än tidigare, och då det tredje lånet emitterades blev kvoten snabbt fylld, och lånet stängdes redan samma månad som det öppnades.

Riksgäldskontorets kontoinlåning

Riksgäldskontoret har bland sina upplåningsformer även kontoinlåning, som redovisas under rubriken "Lån hos statsinstitutioner och fonder", se tabell 4. Det rör sig i huvudsak om inlåning från statliga företag och myndigheter. Denna inlåning kan indelas i tre grupper, se tabell 11. En grupp avser medel som enligt riksdagens eller regeringens beslut inlånats på räntelösa konton. Denna grupp omfattar ett antal fonder där den största är den allmänna sjukförsäkringsfonden, vars behållning vid slutet av budgetåret 1985/86 uppgick till 4,9 miljarder kronor. Sammanlagt omfattade gruppen drygt hälften av riksgäldskontorets kontoinlåning den 30 juni 1986.

En annan grupp utgörs av medel från statliga företag samt överskottsmedel från affärsverk och myndigheter med s. k. uppdragsverksamhet. Ränta utgår

efter marknadsmässiga villkor, och medlen kan placeras avista eller bindas på 90, 180 eller 360 dagar. Större delen av medlen kommer från statliga företag. Hela gruppens behållning utgjorde den 30 juni 1986 nästan hälften av den totala kontoinlåningen.

Den tredje gruppen omfattar inlåning från ett antal större fonder bl. a. bankinspektionens och försäkringsinspektionens fonder. Inlåningen är i regel långfristig, och ersättning utgår enligt olika villkor.

Redog.
1986/87:3

Tabell 11. Upplåning från statliga företag, myndigheter och fonder den 30 juni åren 1985–1986. Miljoner kronor

	1985	1986
Räntelös inlåning	6 025	5 592
Inlåning till marknadsmässiga räntevillkor	7 792	5 376
Övrig inlåning	569	26
Summa	14 386	10 994

Källa: Riksgäldskontoret

Den totala kontoinlåningen var den 30 juni 1986 omkring 11 miljarder kronor, vilket innebär en minskning med 3,4 miljarder kronor från föregående budgetårsskifte. Nedgången beror på minskad inlåning från affärsverk och statliga företag.

Hushållsuplåningen

Upplåning från hushållssektorn har varit betydelsefull för att finansiera det statliga budgetunderskottet under den gångna tioårsperioden. Under budgetåret 1985/86 ökade den med 35,6 miljarder kronor (netto). Två av de tre hushållsupplåningsinstrumenten, nämligen Allemansspar och premieobligationslånen ökade se tabell 12. Däremot minskade sparobligationslånen. Totalt steg den andel av statsskulden som är placerad mot dessa instrument från 18,7 procent vid budgetårets början till 24,0 procent vid dess slut.

Tabell 12. Hushållsupplåning 1984/85–1985/86 (netto). Miljarder kronor

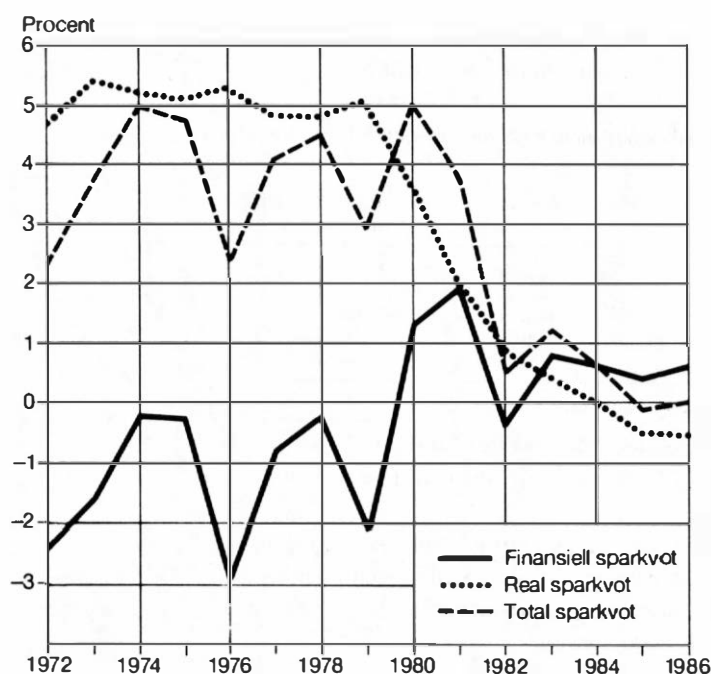
	1984/85	1985/86	Förändring
Allemansspar	9,1	16,0	+ 6,9
Premieobligationslån	2,1	19,8	+17,7
Sparobligationslån	5,2	-0,2	- 5,4
Totalt	16,4	35,6	+ 19,2

Källa: Riksgäldskontoret

Denna kraftiga ökning i hushållsuplåningen skedde trots att hushållssparandet i Sverige under 1985 förblev mycket lågt med en finansiell sparkvot motsvarande omkring 0,5 procent. Nettosparandet 1985 blev svagt negativt, se figur 19.

Figur 19. Hushållens sparande 1972–1986. Procent

Redog.
1986/87:3

Allemanssparandet

Allemanssparandet introducerades i april 1984, dels för att stimulera hushållssparandet, dels för att underlätta finansieringen av statens budgetunderskott. Allemanssparandet består av Allemansspar och Allemansfond. I Allemansspar överförs sparandet till riksgäldskontoret och är en del av upplåningen för att finansiera statsbudgeten. I Allemansfond sker sparandet i fonder som investerar i aktier och andra värdepapper. Det är således endast Allemansspar som fungerar som instrument för statsupplåningen.

Under verksamhetsåret 1985/86 ökade sparandet i Allemansspar med 16 miljarder till totalt 26,5 miljarder kronor. Allemanssparandets andel av den inhemska statsskulden steg från 2,5 procent i juni 1985 till 5,5 procent i juni 1986.

Den stora ökningen i Allemansspar beror delvis på den extra insättning i allemanssparandet om maximalt 5 000 kronor per person som tilläts under första kvartalet 1986 samt att taket för det samlade nettosparandet höjdes från 30 000 kronor till 35 000 kronor per person.

Bakgrunden till den extra insättningen 1986 var att betydande sparbelopp, utöver utbetalning av överskjutande skatt, frigjordes i början av 1986. Det

gällde såväl skattesparandet från 1980 som spar- och premieobligationslån som förföll, se tabell 13. Sammantaget medförde detta en likviditetsökning i hushållssektorn på omkring 20 miljarder kronor, varav hälften knappt frigjordes i början av året. För att undvika en alltför kraftig ökning av den privata konsumtionen vidtogs extra sparstimulerande åtgärder.

Redog.
1986/87:3

Tabell 13. Uppskattning av frigjorda sparbelopp inom hushållssektorn första halvåret 1986

Sparform	Månad	Belopp mkr
Skattespar	Januari	3 000
Skattefond	Januari	500
Spar 80	Januari	6 300
Spar 79	Maj	3 400
1981 års premielån	Maj	600

Källor: Riksgäldskontoret, finansdepartementet

Uppskattningsvis medförde extrainsättningen ett tillskott till Allemansspar motsvarande 5,5 miljarder kronor och till Allemansfond 650 miljoner kronor.

Under verksamhetsåret har det genomsnittliga sparandet, exklusive 5000-kronorsinsättningen, i Allemansspar beräknats till 750 miljoner kronor per månad. Antalet konton i Allemansspar ökade netto med 2 300 under verksamhetsåret till totalt 2 056 800 konton.

Med anledning av den ekonomiska utvecklingen under våren 1986 med bl. a. avtagande inflationstakt samt det kontinuerliga arbetet med att förbättra statsfinanserna ändrade riksdagen reglerna för Allemansspar fr. o. m. den 1 juli 1986. Räntan sänktes till att motsvara riksbankens diskonto i stället för diskontot plus 1,25 procentenheter. Samtidigt höjdes taket för de samlade nettoinsättningarna från 35 000 kronor till 50 000 kronor.

Premieobligationer

Försäljningen av de tre premieobligationslån som emitterades under verksamhetsåret uppgick till 22,2 miljarder kronor, vilket är 18,3 miljarder mer än vad som emitterades föregående verksamhetsår.

Tabell 14. Premieobligationslån utgivna under verksamhetsåret 1985/86

	1985 års tredje lån	1986 års första lån	1986 års andra lån
Lånebelopp mkr	3 700	6 900	11 600
Löptid, år	6	10	10
Årlig vinstutlottning netto, i % av lånebeloppet	7,5	8	7,5
Antal vinster per år	1 570 106	460 830	2 032 311
Högsta vinsten netto, kr	3x1 000 000	6x1 000 000	11x1 000 000
Dragningar	januari, juli	april, oktober	mars, juli
Försäljningspris, kr	200	10 000	208

Källa: Riksgäldskontoret

Under våren 1986 introducerades två nyheter för premieobligationslånen, se tabell 14. Vid 1986 års första premiälån emitterades för första gången en obligation med ett nominellt värde på 10 000 kronor, den s. k. Storpremien. Högsta tillåtna köp per kund var fyra Storpremier. Avkastningen sattes till 8 procent, och garantiavkastningen togs bort. Lånet såldes den 3–14 februari. Det samlade lånebeloppet slutade på 6,9 miljarder kronor.

Det andra premiälånet såldes mellan den 14 och 25 april 1986, delvis genom byte av 1981 års lån. Nyheten med 1986 års andra lån var att antalet dragningstillfällen utökades från två till tre. Trots att avkastningen sänktes till 7,1 (försäljningskurs 208 kronor) mottogs detta lån ännu mer positivt av marknaden och lånebeloppet blev 11,6 miljarder kronor.

Den komplicerade marknadssituation som rådde under våren 1986 till följd av fallande räntor och starka förväntningar om fortsatt räntefall samt olika avregleringar på kreditmarknaden, bl. a. borttagandet av bankernas utlåningstak i december 1985, gjorde att marknaden uppfattade de två premiälån som emitterades under våren 1986 som mycket fördelaktiga. Premiälånen, som inte beloppsbegränsades i förväg, gav därför ett oväntat stort tillskott till upplåningen.

Den stora upplåning som skedde i början av 1986 genom Allemansspar och premieobligationslånen, samtidigt som upplåningsbehovet minskade genom ett lägre budgetunderskott, gjorde att planerna för den fortsatta upplåningen ändrades. Något nytt sparobligationslån emitterades inte under våren 1986, och SPAR 79, som förföll till inlösen i maj 1986, förlängdes inte. Under juni 1986 beslöts också att inte emittera något nytt premiälån i samband med att 1976 års premiälån löses in i september 1986. I slutet av maj upphörde emissionerna av statsskuldväxlar och riksobligationer till marknaden för att återupptas i slutet av augusti.

Sparobligationer

Den 30 juni 1986 fanns det 18 utelöpande sparlån till ett sammanlagt värde av drygt 31 miljarder kronor. Under verksamhetsåret har ett nytt sparobligationslån emitterats under perioden den 2 december 1985–den 17 januari 1986 på 3,3 miljarder kronor. Vidare har två sparlån förlängts, SPAR 78 och SPAR 80, se tabell 15.

Tabell 15. Sparobligationslån utgivna under 1985/86

	Förlängning SPAR 78	Förlängning SPAR 80	SPAR 85 Höstlånet
Löpande ränta %	8,5	9,0	9,0
Bonus %	27,85	35,75	41,4
Effektiv ränta %	13,7	14,08	14,08
Löptid	4 år	4 år 9 mån	5 år 3 mån
Emissionstidpunkt	1985-08-01	1986-01-01	1986-01-01
Inlösentidpunkt	1989-09-01	1990-10-01	1991-04-01
Tecknat belopp mkr			3 273,6
Antal tecknare			266 032

Källa: Riksgäldskontoret

Till följd av den stora upplåningen via Allemansspar och premieobligationslånen under våren 1986 inställdes det planerade vårlånet av sparobligationer. Av samma skäl erbjöds inte någon förlängning av SPAR 79 som förföll 1 juni 1986.

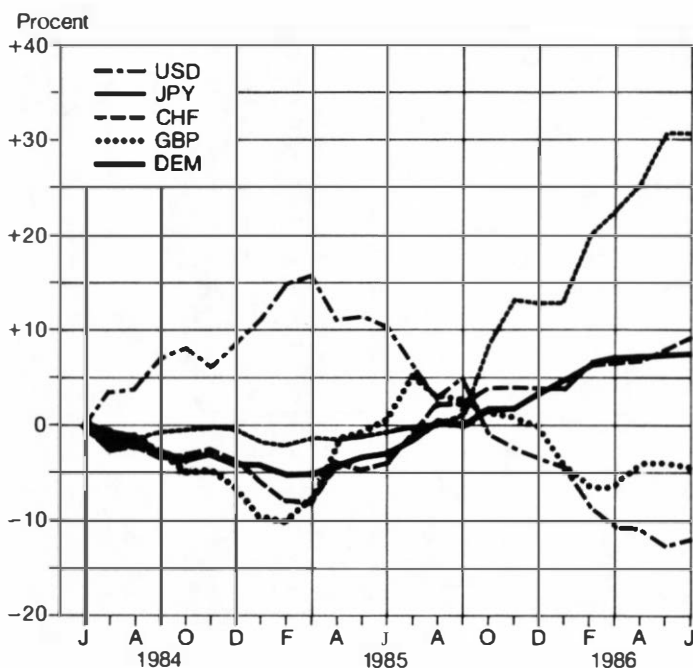
Redog.
1986/87:3

5. UTLANDSUPPLÅNINGEN

Under budgetåret 1985/86 började staten återbetala sin utlandsskuld. Denna återbetalning möjliggjordes av att bytesbalansen stärktes och fick ett överskott samtidigt som den privata sektorn bidrog till ett valutainflöde. Den statliga utlandsskulden mätt i svenska kronor minskade även till följd av lägre dollarkurs.

Riksgäldskontorets utlandslåneverksamhet kom alltmer att inriktas på skuldskötsel varvid bl. a. lägre kostnader, minskad riskexponering samt flexibilitet eftersträvades. En fördelaktig utveckling av de internationella lånemarknaderna möjliggjorde fortsatt förtidsinlösen och refinansiering. Bruttoupplåningsvolymen under budgetåret 1985/86 blev dock mindre än under de närmast föregående budgetåren.

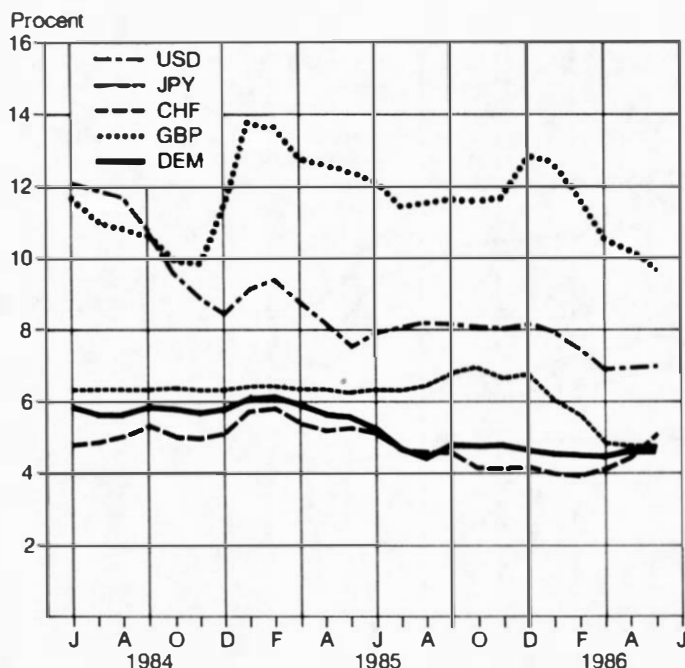
Figur 20. Effektiv kursutveckling för några valutor¹. Procentuell förändring från juni 1984

¹Diagrammet visar resp. valutas utveckling gentemot en handelsvägd index bestående av 17 andra valutor.

Figur 21. Tremånaders LIBOR för de viktigaste lånevalutorna 1984–1986. Procent

Redog.
1986/87:3

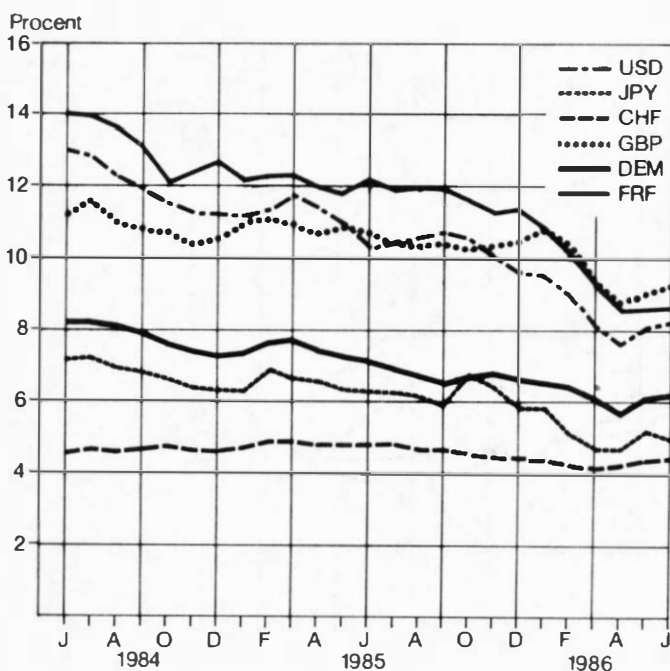
De internationella lånemarknaderna

De internationella lånemarknaderna fortsatte att utvecklas gynnsamt för Sverige under budgetåret 1985/86. Av figurerna 20 och 21 framgår att det skedde en betydande nedgång i det internationella ränteläget under perioden. Den dramatiska utveckling av oljepriset som inleddes under senare delen av 1985 fick ett snabbt genomslag på inflationsförväntningarna och därmed på de långa räntorna i OECD-länderna. Dessa föll kraftigt från december 1985 till april 1986, se figur 21. Den mindre uppgång i ränteläget som därefter ägde rum bröts redan under sommaren 1986 i samband med en påtaglig försvagning av den ekonomiska tillväxten i främst Förenta staterna. Även om de nominella räntorna sålunda har sjunkit kraftigt under det senaste året har de reala räntorna — till följd av den likaledes kraftiga nedgången i den internationella prisstegringstakten — likväl förblivit på historiskt sett höga nivåer.

De internationella valutamarknaderna kom också att utvecklas på ett för Sverige gynnsamt sätt under det gångna budgetåret. Omfattande centralbanksinterventioner, där även den amerikanska centralbanken deltog, och en allt lättare amerikansk penningpolitik bidrog till att bryta förväntningarna

Figur 22. Ränta på långfristiga statsobligationer 1984–1986. Procent

Redog.
1986/87:3

om en fortsatt stark dollar. Dollarn kom härigenom, se figur 22, att undergå en kraftig depreciering under perioden. Med den höga andelen dollarlån i svenska statens utlandsskuld medförde dollardeprecieringen en betydande minskning av statens utlandsskuld räknad i kronor.

Den svenska staten som låntagare kunde också dra nytta av den mycket snabba utvecklingen av marknaden för skuldbytesavtal (den s. k. swap-marknaden) och de fortsatta avregleringarna på de finansiella marknaderna i främst Japan, Västtyskland, Nederländerna, Frankrike och Schweiz som ägde rum under budgetåret.

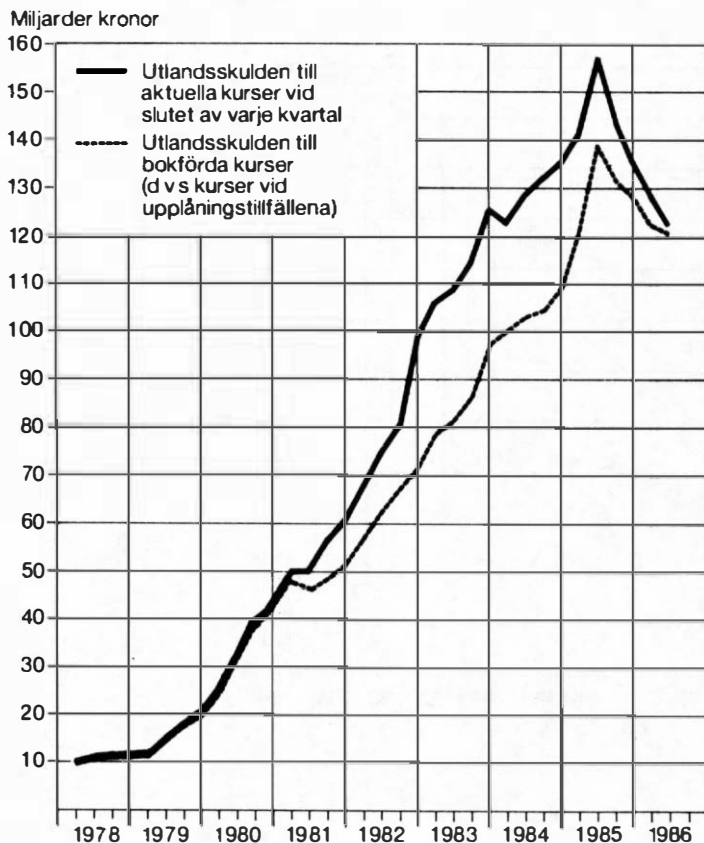
Statens utlandsskuld minskar

Statsmakterna har lagt fast en finanspolitisk norm som innebär att staten fortsättningsvis inte skall öka sin utlandsskuld genom ny upplåning. Under budgetåret 1985/86 började staten t. o. m. att återbetala sin utlandsskuld. Amorteringarna översteg upplåningen med 22,4 miljarder kronor räknat till transaktionskurs.

Den statliga utlandsskulden minskade därmed under budgetåret, se figur 23, från 157,5 miljarder kronor till 122,6 miljarder kronor omräknat till aktuella valutakurser.

Figur 23. Statens utlandsskuld 1978–1986. Miljarder kronor

Redog.
1986/87:3

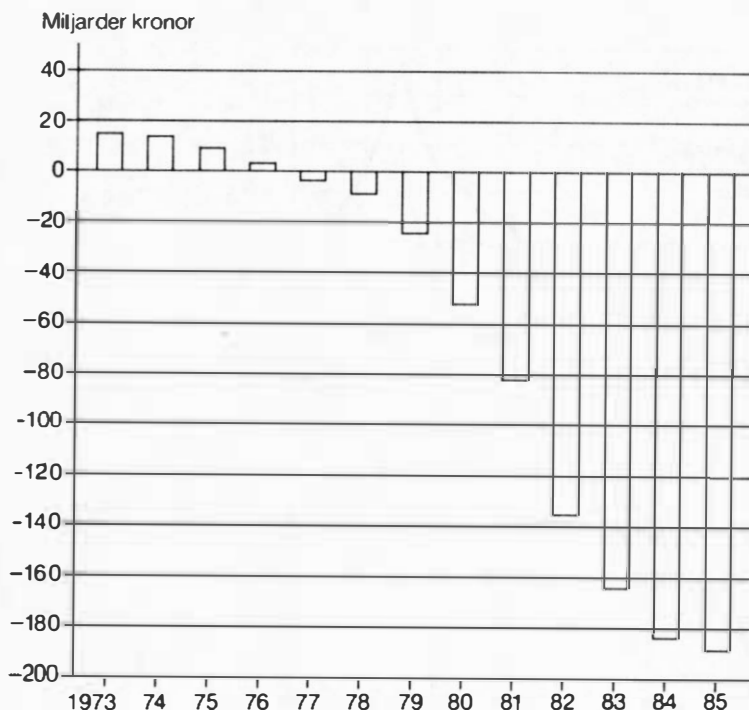

Den norm som lagts fast beträffande den statliga utlandsupplåningen kan bara efterlevas om bytesbalansunderskott undviks eller om den privata sektorn finansierar ett eventuellt underskott. Återbetalningen av statens utlandsskuld under budgetåret 1985/86 blev möjlig tack vare en kombination av bytesbalansöverskott och privat kapitalinflöde. Bytesbalansen, som under våren 1985 visat underskott, förbättrades därefter, och för budgetåret 1985/86 blev överskottet 6,2 miljarder kronor. Lägre oljepriser, en sjunkande dollarkurs samt en åtstramning av den ekonomiska politiken förklarar förbättringen. Även de privata kapitalströmmarna vände sommaren 1985. Under budgetåret 1985/86 uppgick den privata och kommunala kapitalbalansens överskott till 16,9 miljarder kronor. Denna omsvängning var dels ett resultat av att förtroendet för den svenska ekonomin ökat bl. a. till följd av förbättringen i bytesbalansen, dels en effekt av åtstramningen i penningpolitiken där bl. a. den svenska realräntenivån framstod som betydligt högre än i våra konkurrentländer.

Den statliga utlandsskulden minskade inte enbart som en följd av att skulden började återbetalas. Förändrade valutakurser, och då i första hand

Figur 24. Sveriges ställning gentemot utlandet. Miljarder kronor

Redog.
1986/87:3

den lägre dollarkursen, bidrog till att minska den utestående skulden i svenskt motvärde. Dollarkursen sjönk från 8,80 kronor till 7,12 kronor under budgetåret. Om valutakurserna varit oförändrade under denna tid hade den statliga utlandsskulden uppgått till ca 132 miljarder kronor vid halvårsskiftet 1986 i stället för den verkliga noteringen på 123 miljarder kronor.

Statens skiftande roll i utlandsupplåningen

Behovet av utlandsfinansiering började uppstå 1974 då de kraftigt höjda oljepriserna försvagade bytesbalansen. Under de påföljande åren fördjupades underskotten, bl. a. till följd av den expansiva "överbyggningspolitiken" under mitten av 1970-talet samt strukturproblem inom bl. a. stål- och varvsindustrin. Figur 24 visar att Sveriges tidigare ställning som fordringsägare gentemot utlandet upphörde 1977, då Sveriges skulder började överstiga dess fordringar. Nya oljeprishöjningar 1978–1979 medförde nya påfrestningar på bytesbalansen som åren 1979–1983 visade underskott. Dessutom ökade utlandsskulden i svenskt motvärde genom devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982 samt genom uppgången av dollarkursen.

Under de första åren med bytesbalansunderskott, 1974–1976, var det enbart företag och kommuner som lånade utomlands. År 1977 underteckna-

des det första statliga utlandslånet på flera decennier. Under de följande åren blev det statens uppgift att ta huvudansvaret för att finansiera det svenska underskottet gentemot utlandet. Den statliga utlandsupplåningens uppgift blev därmed att finansiera underskottet i bytesbalansen, eventuellt privat kapitalutflöde samt önskad ökning av valutareserven. Motiveringen till den förändrade rollfördelningen var att företagens lånebehov i stort sett tillgodosetts och att staten ansågs ha större förutsättningar att uppnå bättre lånevillkor än företagen.

Under de senaste åren har en scenförändring inträffat. Såväl behovet av utlandsfinansiering som statens roll som låntagare utomlands har ändrats. År 1982 markerade det sista året i en trend av fördjupade underskott i bytesbalansen. Därefter stärktes bytesbalansen, och 1984 noterades ett överskott på 3,1 miljarder kronor. Efter en tillfällig period av underskott under första halvåret 1985 har bytesbalansöverskott därefter registrerats varje månad. Förbättringen i externbalansen under senare år är ett resultat av krondevalveringarna som följdes av en stramare ekonomisk politik. Dessutom gav en relativt stark internationell efterfrågan ekonomin extra draghjälp. Under det första halvåret 1986 har dessutom sjunkande oljepriser och en lägre dollarkurs bidragit till att ge överskott i bytesbalansen. Figur 24 visar att den svenska utlandsskulden minskade under början av 1986.

Genom att besluta att staten inte längre skall öka sin utländska nettoskuld önskar statsmakterna ge ökat eftertryck åt sina mål avseende en stabil bytesbalans och ett minskat budgetunderskott.

Lägre kostnader med bibehållen flexibilitet

Även om staten under budgetåret 1985/86 börjat återbetala sin utlandsskuld så har staten samtidigt lånat utomlands för att lägga om sin utestående skuld till bättre villkor. Den statliga bruttoupplåningen utomlands uppgick till 19,9

Tabell 16. Statlig bruttoupplåning 1985/86

	Antal lån	Ursprunglig löptid (genom- snitt, år)	Effektiv kostnad (genom- snitt, %)	Belopp i milj. i resp. lånevaluta	Bokfört värde ¹ mkr	Procentuell fördelning
Medel- och långfristig upp- låning						
US dollar	5	16,9	9,9	1 050	7 954	41,7
Schweiziska francs	2	5,9	5,2	270	998	5,2
Japanska yen	3	9,4	6,6	91 000	3 669	19,2
Brittiska pund	2	19,5	10,4	200	2 180	11,4
Holländska floriner	2	10,0	7,9	400	1 046	5,5
Tyska mark	1	12,0	6,4	300	935	4,9
European currency units	1	10,0	6,8	200	1 390	7,3
Danska kronor	1	7,0	8,7	500	437	2,3
Franska francs	1	15,0	11,3	500	483	2,5
Totalt medel- och långfris- tig upplåning	18	9,2	8,5		19 092	100

¹ Enligt valutakurser vid upplåningstillfället.

miljarder kronor omräknad till transaktionskurser under budgetåret 1985/86. Avtalsenliga återbetalningar uppgick också till 19,0 miljarder kronor medan 22,4 miljarder kronor avsåg förtida återbetalningar. Statens återbetalningar översteg därmed upplåningen med 22,4 miljarder kronor. Tabell 16 visar statens bruttoupplåning under budgetåret uppdelad på lån i olika valutor. Omräkning till svenska kronor har gjorts till de valutakurser som gällde då respektive lån togs upp.

Den metod som i första hand använts för att sänka utlandsskuldens kostnader är att återbetala äldre lån och ersätta dessa med nya, billigare lån. Främst är det ett antal obligationslån i dollar med rörlig ränta och marginaler över LIBOR som ansetts för dyra att behålla i det rådande marknadsläget. Den medel- och långfristiga upplåningen under budgetåret har i stället skett till fast ränta till en genomsnittlig effektiv kostnad på 8,5 procent, se tabell 16. Den genomsnittliga effektiva kostnaden beräknas genom att lånens nominella räntesatser justeras med hänsyn till provisioner, försäljningskurser och genomsnittliga löptider. Ett resultat av omläggningen är att den fastförräntade andelen av den kontrakterade utlandsskuden ökat från 46 procent till 65 procent. Samtidigt har den fastförräntade skuldens genomsnittliga effektiva kostnad sjunkit från 10,2 procent till 9,4 procent, se tabell 17.

Redog.
1986/87:3

Tabell 17. Utländsk statsskuld 1986-06-30

	Belopp i milj. i resp. lånevaluta	Bokfört värde ¹ mkr	Motvärde 1986-06-30 ² mkr	Procentuell fördelning %	Återstående genomsnitt- lig löptid, år	Genom- snittlig effektiv kostnad, %
Medel- och långfristig skuld³						
Lån till fast ränta						
US dollar	4 196	30 193	29 876	24.4	13.8	11.6
Tyska mark	4 320	10 845	14 027	11.4	3.8	8.3
Schweiziska francs	2 870	9 545	11 401	9.3	4.8	6.2
Japanska yen	249 000	8 315	10 832	8.8	7.0	7.6
Holländska floriner	1 685	4 141	4 854	3.9	5.6	9.4
Franska francs	620	593	632	0.5	11.4	11.9
Brittiska pund	515	5 715	5 626	4.6	12.2	11.7
Belgiska francs	382	46	61	0.1	1.5	6.7
Danska kronor	500	437	438	0.4	6.9	8.7
European currency units	200	1 390	1 394	1.1	9.9	6.8
Totalt fasträntelån	–	71 220	79 141	64.5	9.0	9.4
Lån till rörlig ränta						
US dollar	4 334	37 458	30 859	25.2	11.8	–
Schweiziska francs	175	518	695	0.6	4.4	–
Japanska yen	20 000	680	870	0.7	4.5	–
Tyska mark	1 500	4 333	4 871	4.0	10.9	–
Totalt lån till rörlig ränta		42 989	37 295	30.5	11.4	–
Kortfristig skuld⁴						
US dollar	868	6 280	6 180	5.0	0.3	–
Totalt kortfristig skuld	868	6 280	6 180	5.0	0.3	
Totalt	–	120 489	122 616	100	9.4	

¹ Enligt valutakurser vid upplåningstillfället.

² Enligt valutakurser 1986-06-30.

³ Lån med längre löptid än ett år.

⁴ Lån med en löptid på ett år eller mindre.

Tabell 18. Statens kortfristiga utlandsskuld

Redog.
1986/87:3

	1985-07-01 ¹		1986-06-30 ¹	
	Belopp i milj. i resp. låne- valuta	Belopp i milj. i svenska kr	Belopp i milj. i resp. låne- valuta	Belopp i milj. i svenska kr
US dollar	900	8 177	868	6 280
Japanska yen	30 000	1 095	—	—
Brittiska pund	100	1 061	—	—
Totalt		10 333		6 280

¹ Kurser vid upplåningstillfällena.

Under budgetåret 1985/86 har även statens kortfristiga upplåning lagts om. Syftet har varit att sänka upplåningskostnaderna utan att behöva göra några eftergifter i form av förlorad flexibilitet. En flexibel upplåningsvolym är nödvändig för att staten skall kunna parera tillfälliga in- och utflöden av valuta.

Den kortfristiga upplåningen under budgetåret har främst skett i form av s. k. euronotes (kapitalmarknadsväxlar på euromarknaden). Tidigare under budgetåret lånade även staten kortfristigt genom banklån i brittiska pund och japanska yen, se tabell 18. Den ursprungliga lånefacilitet på 4 miljarder dollar som möjliggjorde dessa upplåningsformer undertecknades redan under hösten 1984. Facilitetens flexibla konstruktion med tre utnyttjandemöjligheter gjorde den till en banbrytare för den kortfristiga euromarknads framväxt. Prissättningen på euronotes, som var mycket konkurrenskraftig redan vid starten, har därefter successivt förbättrats. Runt halvårsskiftet 1986 prissattes svenska statens euronotes med tre månaders löptid till ca tio baspunkter under LIBID. Vid den tidpunkten hade staten 868 miljoner dollar utestående i form av euronotes. Under budgetåret har staten som mest haft 1,100 miljoner dollar utestående i denna låneform.

Den förbättrade prissättningen på euronotes är bara en av de faktorer som bidragit till att sänka kostnaderna för statens kortfristiga upplåning. Riksgäldskontoret har också minskat sina fasta upplåningskostnader genom att under våren 1986 omförhandla den ursprungliga lånefaciliteten på 4 miljarder dollar. Ett av skälen var att bankkreditdelen av faciliteten blivit oförmånlig och därför inte användes. Ett annat skäl var att statens kreditreserver redan tidigare under budgetåret utökats med en större rörlig kredit på 1,8 miljarder dollar, vilket minskat behovet av att bibehålla facilitetens lånebelopp. Som ett resultat av omförhandlingen halverades den ursprungliga facilitetens lånebelopp till 2 miljarder dollar samtidigt som löftesprovisionerna också halverades. Alltjämt bibehölls dock den ursprungliga facilitetens tre utnyttjandemöjligheter med en bankkreditdel, en möjlighet till kortfristiga banklån med anbudsförfarande och slutligen en möjlighet att ge ut euronotes med anbudsförfarande. En teknisk nyhet är att riksgäldskontoret kan acceptera bankernas direkta bud på euronotes.

Utöver den redan genomförda omläggningen av statens kortfristiga upplåning planerar riksgäldskontoret att börja emittera kortfristiga värdepapper, s. k. sovereign notes, på den inhemska amerikanska penningmark-

naden fr. o. m. hösten 1986. Denna marknad bedöms kunna erbjuda kortfristig upplåning till konkurrenskraftig prissättning och skulle därmed ytterligare kunna öka flexibiliteten i statens utlandsupplåning.

Redog.
1986/87:3

Skuldskötsel genom skuldbyten

Omläggningen av statens utlandsskuld har tidigare så gott som uteslutande skett genom direkt upplåning och motsvarande återbetalning. Under budgetåret 1985/86 har detta mönster ändrats. Staten har i ökad utsträckning börjat använda sig av skuldbytesavtal för att lägga om sin utlandsskuld på ett lämpligt sätt. Skuldbytesavtal kan dels röra räntan, dels valutan.

Det är framför allt s. k. räntebyten som blivit allt vanligare. I ett sådant avtal byter svenska staten en skuld i rörlig ränta mot en skuld i fast ränta i samma valuta. Skuldbytet kan också ske i den andra riktningen från skuld i fast till skuld i rörlig ränta. Genom att ingå sådana avtal eftersträvar staten att sänka upplåningskostnaderna genom att utnyttja bedömningar om den framtida ränteutvecklingen på olika marknader. Under budgetåret genomfördes tio sådana skuldbytesavtal vilket kan jämföras med de två räntebyten som hade avtalats under tidigare år. De flesta av dessa skuldbyten innebär att en dollarskuld till rörlig ränta har bytts ut mot en motsvarande skuld till fast ränta. I tyska mark och japanska yen har riksgäldskontoret bytt till sig upplåning till rörlig ränta.

Under budgetåret genomförde även riksgäldskontoret tre s. k. valutabyten. Staten ingår ett sådant avtal med en annan låntagare med vilken man byter sin skuld i en valuta mot motsvarande skuld i en annan valuta.

Balanserad valutafördelning — minskad risk

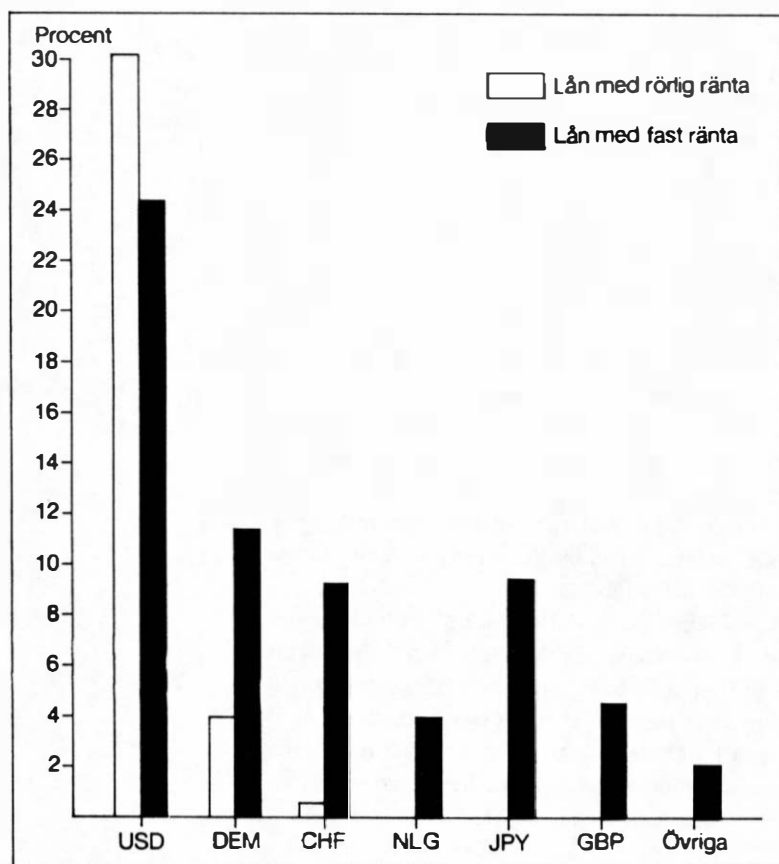
Ett annat sätt att minska utlandsskuldens kostnader är att försöka uppnå en lämplig valutafördelning av skulden. Valutafördelningen är viktig därför att den avgör i vilken utsträckning utlandsskulden exponeras för valutakursförändringar, vilka i sin tur påverkar de slutliga upplåningskostnaderna.

Fram till för några år sedan var det inte möjligt att styra skuldens valutafördelning i enlighet med en medveten strategi. Det berodde på att det statliga lånebehovet var så stort under en period att valutafördelningen i hög grad blev ett resultat av de olika lånemarknadernas storlek, där dollarmarknaden dominerade. Dollarskulden kom därmed att som mest utgöra över 70 procent av den totala statliga utlandsskulden.

Under det senaste budgetåret, då lånemarknaderna varit mycket likvida samtidigt som statens nyupplåningsbehov upphört, har en medveten valutastrategi kunnat påverka upplåningens inriktning. Huvudmålet har därvid varit att minska exponeringen för valutakursförändringar. För att kunna uppnå detta eftersträvas en valutasammansättning där kursutvecklingen i olika valutablock avses balansera varandra. De olika valutablocken består därvid av valutor med likartad utveckling. Även om målet är en stabil valutafördelning tillåts samtidigt vissa förskjutningar i denna fördelning för att riksgäldskontoret skall kunna ta vara på marknadstillfällen.

Figur 25. Statens utlandsskuld 1985-06-30 fördelad på valutor samt fast och rörlig ränta. Procent

Redog.
1986/87:3

I figur 25 visas den kontrakterade statliga utlandsskuldens valutafördelning den 30 juni 1986. Skuldens dollarandel har sjunkit kraftigt, men dollarn är alltjämt den dominerande lånevalutan med en andel på 54 procent av utlandsskuden. Tar man dessutom hänsyn till att skuldbyten påverkat valutafördelningen minskar dollarskuldens andel till 50 procent. Skuldbyten mellan valutor har så gott som alltid gjorts från dollar till andra valutor och då i första hand schweizerfrancs. Statens skuld i schweizerfrancs efter skuldbyten uppgick till 14 procent vid halvårsskiftet 1986. Övriga valutaskuldbyten har inte väsentligt påverkat skuldens valutasammansättning.

Ett annat resultat av statens strävan att uppnå en balanserad valutafördelning är diversifieringen till nya lånevalutor. I maj 1986 emitterades för första gången ett euroobligationslån i danska kronor på 500 miljoner DKK till en ränta på 8 3/8 procent. Senare i samma månad följde ett annat obligationslån på 200 miljoner ECU (European Currency Units) till 6,5 procent ränta. Genom att ECU är en korgvaluta bedöms risken för en förändring mot kronan som mindre än för de flesta andra valutor.

Möjligheten att emittera i ECU och danska kronor är ett resultat av euromarknadens utveckling under de senaste åren. Obligationslån i ECU har visserligen varit möjliga att ta upp under de senaste fem åren, men det är först på senare tid som marknadens omfattning blivit betydande. År 1985 hade ECU blivit den näst största lånevalutan efter dollarn på euromarknaden. Obligationslån i danska kronor har varit möjliga att ta upp under drygt ett år, men marknaden blev mer intressant för staten då större lånebelopp blev möjliga under våren 1986.

Lägre räntekostnader och lägre valutadifferenser

Kostnaden för utlandsskulden består huvudsakligen av räntor, provisioner och valutaförluster (minus valutavinster). För budgetåret 1985/86 uppgick enbart ränteutgifterna till 12,5 miljarder kronor. Motsvarande utgifter under det föregående budgetåret var 14,0 miljarder kronor.

Medan utlandsskuldens räntekostnader är lätta att fastställa så är det betydligt svårare att finna ett korrekt sätt att beräkna kostnaderna för utlandsskulden till följd av valutadifferenser. Dessa kostnader kan givetvis lätt fastställas i efterhand, då staten återbetalat sin utlandsskuld, men innan dess får man nöja sig med att beräkna valutadifferenserna på två alternativa sätt, vilka båda har sina fördelar och nackdelar.

En möjlighet är att beräkna hur mycket utlandsskulden förändrades under budgetåret enbart till följd av förändrade valutakurser. Man finner då att kursutvecklingen under perioden minskat motvärdet av statens utlandsskuld med 9,5 miljarder kronor jämfört med om valutakurserna skulle ha varit oförändrade. Styrkan i denna beräkningsmetod är att valutadifferenserna periodiseras rätt i tiden, men samtidigt är dess svaghet att kostnaderna beräknade på detta sätt inte utgör någon verklig utgift så länge inte skulden faktiskt återbetalas.

En annan möjlighet är att beräkna vilka valutadifferenser som i verkligheten uppstått då ett lån har återbetalats jämfört med lånets motvärde vid upplåningstillfället. Denna s. k. realiserade valutaförlust (efter att valutavinster dragits bort) uppgick till 4,2 miljarder kronor under budgetåret 1985/86 jämfört med 14,5 miljarder kronor föregående budgetår. Även denna metod har emellertid sina brister. Under år av omfattande refinansiering av skulden (som t. ex. under budgetåret 1984/85) blir de realiserade valutadifferenserna mycket stora. Ändå uppstår sällan någon utgift eftersom ersättningslånen ofta tas upp i samma valuta.

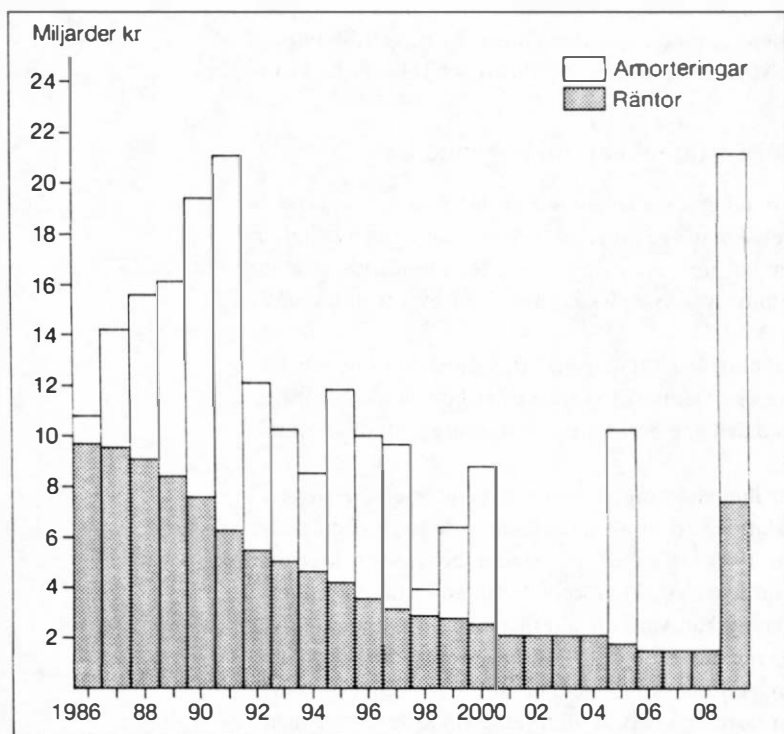
Skuldtjänsten fortsätter att jämnas ut

Den framtida belastningen av statens utlandsskuld (i form av räntor och amorteringar) beror dels på de åtaganden som den redan utestående skulden ger upphov till, dels på statens fortsatta möjligheter att återbeta och/eller refinansiera sin utlandsskuld. Ränte- och valutakursutvecklingen påverkar också storleken av statens framtida amorteringar och räntebetalningar.

Om man skall försöka beräkna den statliga utlandsskuldens effekter i framtiden är det endast möjligt att ta hänsyn till de räntor och amorteringar

Figur 26. Beräknade amorteringar och räntor på statens utlandsskuld 1986-06-30

Redog.
1986/87:3

som den utestående utlandsskulden kommer att ge upphov till med antagande om att valutakurser och räntevillkor inte förändras. Resultatet av denna beräkning för statens medel- och långfristiga utlandsskuld per den 30 juni 1986 visas i figur 26. I figuren finns inte statens kortfristiga skuld medtagen (lån med mindre än ett års löptid). Den motsvarade 6,1 miljarder kronor till aktuell kurs den 30 juni 1986.

Studerar man figur 26 och jämför den med motsvarande figur för ett år sedan finner man att såväl amorterings- som skuldtjänstprofilen avsevärt jämnats ut under budgetåret 1985/86. Det bör även noteras att toppen på "amorteringspuckeln", som infaller 1991, huvudsakligen förklaras av ett enda lån som då förfaller till betalning, nämligen ett obligationslån med rörlig ränta på 1,5 miljarder US dollar.

6. GARANTIGIVNINGEN

Redog.
1986/87:3

Statsmakterna kan ge garantier för fysiska och juridiska personers upplåning. En stor del av statens garantiåtaganden lämnas av riksgäldskontoret, bl. a. gäller detta garantistöd till svensk varvsindustri och till energisektorn.

Ansvar för en stor del av statens garantiåtaganden

Genom riksgäldskontoret lämnar staten garanti för lån som upptas av såväl privata som helt eller delvis statsägda företag, organisationer och stiftelser. Garanti kan lämnas för lån upptagna i Sverige eller utomlands. Statliga garantier utfärdas förutom av riksgäldskontoret även av ett antal andra myndigheter.

När det gäller lån upptagna i utlandet är riksgäldskontoret den helt dominerande garantigivaren. Denna verksamhet har betydande beröringspunkter och samband med den upplåning utomlands som kontoret genomför för statens räkning.

Riksgäldskontoret har lämnat garantier inom ramen för ett 50-tal verksamheter och därmed iklätt sig ett totalt garantiåtagande på 44,1 miljarder kronor per den 30 juni 1986, se tabell 19. Under de senaste åren har riksgäldskontoret ansvarat för drygt 50 procent av statens totala garantiåtagande. Statlig garantigivning kan vara ett alternativ till att ge anslag över statsbudgeten och kan således vara ett sätt att möjliggöra angelägen verksamhet, vilken annars inte skulle komma till stånd eller fortleva. Eftersom kreditgarantier normalt ställs ut till företag vilkas kreditvärdighet behöver förstärkas, föreligger det risk att staten kan åsamkas förluster i de fall låntagaren inte kan uppfylla sina förpliktelser. Under senare år har exempelvis stora utbetalningar skett i samband med konkurser och rekonstruktioner inom varvs- och rederinäringarna.

Riksgäldskontoret har under budgetåret 1985/86 infriat garantier om 1 318 miljoner kronor, se tabell 19. Samtidigt har 56 miljoner kronor återbetalats. Återbetalningar av denna typ kan t. ex. vara en följd av att ett konkursbo,

Tabell 19. Total kreditgaranti. Miljoner kronor

Budget- år	Totalt utestående statliga garanti- belopp ¹	Riksgäldskontoret			
		Utestående garanti- belopp ¹	Infriade garanti- belopp	Återbet. av tidigare in- friade garanti- belopp	Erhållna garanti avgifter
1978/79	51 300	27 700	2	0	20
1979/80	56 300	29 300	21	0	28
1980/81	63 700	32 200	132	30	52
1981/82	70 500	38 100	437	216	63
1982/83	82 600	45 400	369	130	63
1983/84	95 000	54 000	535	139	60
1984/85	96 000	51 700	1 958	68	175
1985/86	²	44 077	1 318	56	170

¹ Vid budgetårets slut.

² Denna uppgift föreligger ej ännu.

Källa: Riksgäldskontoret

efter riksgäldskontorets medgivande, sålt ut fartyg i vilket kontoret har haft säkerhet.

Redog.
1986/87:3

För flertalet kreditgarantier utgår en avgift varierande mellan 0,25 procent och 1 procent på av riksgäldskontoret garanterat belopp. Avgiften debiteras per budgetår. Under budgetåret har till riksgäldskontoret inbetalats 170 miljoner kronor, varav 112 miljoner kronor avser garantier lämnade till varv och rederier, se tabellerna 19 och 20.

Stöd till svenska varvsföretag

Stödet till svenska varvsföretag infördes 1963 för att möjliggöra för dessa företag att delta i den internationella konkurrensen genom att erbjuda likvärdiga kreditvillkor.

En förutsättning för varvens kreditgivning var att de kunde låna upp motsvarande belopp i banker m. m. Staten har genom stödsystemet medverkat till att sådan upplåning kunnat ske genom att med garanti säkerställa bankerna. Statens säkerheter har väsentligen utgjorts av varvens fordringar på fartygsbeställare samt pantsäkerheter i de beställda fartygen. År 1977 infördes som en alternativ finansieringsform möjlighet för fartygsbeställare vid svenskt varv att ta upp statsgaranterat lån för att användas till kontantbetalning till varvet. Varvet har i dessa fall som motprestation gått i borgen för beställarens ansvar gentemot riksgäldskontoret.

Under senare år har avsevärda förluster uppkommit inom garantisystemet. Detta sammanhänger i huvudsak med två faktorer. Genom att industripolitiken skärpts sedan början av 1980-talet har utgifterna för statliga räddningsaktioner för drabbade företag minskat betydligt. I stället har på detta område ökade kostnader uppkommit på annat håll i statsbudgeten genom att statliga garantier infriats. Härtill kommer att den osedvanligt långa lågkonjunkturen inom varvs- och rederinäringarna inte visat några tecken på att upphöra. Fallande fraktpriser har lett till sjunkande värden på fartyg och därigenom också på riksgäldskontorets realsäkerheter. De svårigheter som nu råder för åtskilliga företag inom dessa sektorer har, tillsammans med försämringarna av riksgäldskontorets realsäkerhet, föranlett att garantigivningen inom varvs- och rederistödet numera är en synnerligen riskfylld verksamhet.

Tabell 20. Garantier till varv och rederier.
Miljoner kronor

Budget- år	Utestående garanti- beloppet ¹	Infriade garanti- belopp	Återbet. av infriade garantibelopp	Erhållna garanti- avgifter
1978/79	12 700	2	0	19
1979/80	13 100	21	0	28
1980/81	15 000	132	30	52
1981/82	17 100	437	216	63
1982/83	24 300	365	130	63
1983/84	24 900	535	139	25
1984/85	22 200	1 958	68	126
1985/86	15 271	1 318	56	112

¹ Vid budgetårets slut.

Källa: Riksgäldskontoret

För närvarande gäller att riksdagen bemyndigat riksgäldsfullmäktige att till utgången av år 1989 utfärda kreditgarantier inom varvsstödet till ett sammanlagt belopp av högst 25 miljarder kronor. Vid utgången av budgetåret var riksgäldskontorets garantiåtagande ca 15,3 miljarder kronor exklusive ränta, se tabell 20. Åtagandet avsåg till 94 procent upplåning i utländska valutor, främst US dollar.

Garantier för Svenska Varv AB:s, Zenit Shipping AB:s samt Uddevalla Shipping AB:s upplåning svarade för 35 procent av den totala garantigivningen eller 5,4 miljarder kronor, medan garantier om 9,9 miljarder kronor var ställda för fartygsbeställarnas upplåning.

Vad beträffar detta garantistöd har krisen inom varvs- och rederinäringarna påverkat riksgäldskontoret i olika grad under det gångna verksamhetsåret. I detta sammanhang finns skäl att särskilt redogöra för fyra fall.

Zenit Shipping AB och Uddevalla Shipping AB

I verksamhetsberättelsen 1984/85 redogjordes för en uppgörelse med Zenit Shipping AB, som innebar att riksgäldskontoret i april 1985 övertog betalningsansvaret för ca 1 100 miljoner kronor av statsgaranterade lån till Zenit. Uppgåelsen möjliggjorde för Zenit att göra nödvändiga avskrivningar på bolagets fordringar och fartyg. Efter detta beslut fortsatte emellertid marknaden att utvecklas mycket ogynnsamt, vilket fick till följd att andrahandspriserna för flertalet av de fartygstyper som fanns representerade i Zenits flotta sjönk med i genomsnitt 35–40 procent.

I samband med att beslut om Uddevallavarvets nedläggning fattades i mars 1985 bildades ett nytt bolag, Uddevalla Shipping AB. Till detta bolag överfördes Uddevallavarvets fordrings- och fartygsengagemang på sammanlagt ca 5 000 miljoner kronor. Engagemanget var fördelat på 29 fartyg och hade finansierats med statliga kreditgarantier.

I juni 1985 ansökte Svenska Varv AB om riksgäldskontorets godkännande till försäljning av Uddevalla Shipping AB — med bibehållet garantiengagemang till Zenit. Efter hänskjutande av frågan till regeringens prövning beslutade riksgäldsfullmäktige den 5 september 1985 att godkänna överlåtelser. Den 1 maj 1986 blev Uddevalla Shipping ett helägt dotterbolag till Zenit Shipping AB.

Den mycket ogynnsamma marknadsutvecklingen under år 1985 slog också hårt mot Uddevalla Shippings fordrings- och fartygsinnehav. Både Zenit och Uddevalla Shipping fann därför att åtgärder måste vidtas för att de skulle kunna fullfölja avvecklingen av fartygsengagemangen. Med anledning härav ansökte både Zenit och Uddevalla Shipping i oktober 1985 om riksgäldskontorets medverkan i ett förfarande som innebar att riksgäldskontoret inom en viss ram vid varje försäljning av fartyg och avveckling av fordran skulle täcka bolagens avvecklingsförlust genom att överta betalningsansvaret för statsgaranterade lån på motsvarande belopp. Ramen föreslogs uppgå till 1 700 miljoner kronor för vardera bolaget och beräknades motsvara den totala förlustrisken för respektive bolag vid en avveckling av hela dessa engagemang under en rimlig tid. Efter hörande av regeringen och inhämtande av yttranden från bolagens revisorer beslöt fullmäktige den 7 november 1985 att

bifalla ansökningarna. Härefter har Zenit kunnat avveckla i stort sett hela sitt fartygsengagemang.

Redog.
1986/87:3

Consafe AB

Under sommaren 1985 fick Consafe AB svåra likviditetsproblem. Efter två månaders förhandlingar mellan Consafe och i huvudsak Svenska Varv försattes Consafe på egen begäran i konkurs den 10 september 1985. Riksgäldskontorets garantiåtagande i Consafe uppgick vid denna tidpunkt och med då gällande valutakurser till ca 2,3 miljarder kronor.

Under det gångna verksamhetsåret har vissa enheter ur Consafes flotta sålts utan att detta inneburit någon förlust för riksgäldskontoret. Bland annat på grund av denna försäljning och dollarkursens utveckling hade garantiåtagandet den 30 juni 1986 reducerats till ca 1,6 miljarder kronor. Av detta åtagande har Götaverken Arendal AB gentemot riksgäldskontoret gått i borgen för drygt 99 procent. I och med uttalandet i årets varvsproposition att detta borgensåtagande inte skall minskas förrän de berörda enheterna avyttrats av konkursboet och eventuellt därvid uppkomna förluster i garantisystemet infriats av Götaverken Arendal räknar riksgäldskontoret för egen del inte med någon förlust för detta åtagande. För resterande åtagande beräknas den slutliga förlusten bli 10–15 miljoner kronor.

Kihlinvest AB

Kihlinvest AB var helt eller delvis ägare till fyra fartyg med ett statligt garantiengagemang på totalt ca 33 miljoner kronor.

I april 1986 ansökte bolaget om riksgäldskontorets godkännande av en rekonstruktionsplan som för riksgäldskontorets del innebar en nedskrivning av de statsgaranterade lånen med 20,5 miljoner kronor. Därefter skulle riksgäldskontoret ha kvar sitt återstående engagemang i en ny bolagsbildning. Den 29 april 1986 avslog fullmäktige denna ansökan med följande motivering: "Enär det av bolaget begärda infriandet av riksgäldskontorets kreditgarantier med efterföljande eftergift av riksgäldskontorets regressrätt beloppsmässigt är i det närmaste av samma storleksordning som riksgäldskontorets beräknade förlustrisk vid en eventuell konkurs samt Kihlinvest AB inte presenterat någon rekonstruktionsplan som gör en långsiktig överlevnad sannolik, beslöt fullmäktige att lämna framställningen utan bifall."

Samma dag försattes Kihlinvest AB i konkurs på egen begäran.

I maj 1986 godkände riksgäldskontoret efter ansökan från konkursboet en underhandsförsäljning av fartygen, som innebar att statens slutliga förlust beräknas uppgå till ca 17 miljoner kronor.

Kockums AB

I december 1985 konstaterade Svenska Varv AB att det inte var möjligt att på kommersiellt godtagbara villkor fortsätta produktionen av handelsfartyg vid Kockums. Efter besked från regeringen att något direkt stöd för denna produktion inte skulle komma att föreslås i den kommande varvspropositio-

nen beslöt Kockums och Svenska Varv i februari 1986 att inleda MBL-förhandlingar om avveckling av produktionen av handelsfartyg vid Kockums.

Redog.
1986/87:3

Kockums borgensåtagande gentemot riksgäldskontoret för utestående kreditgarantier uppgick den 30 juni 1986 till ca 4,3 miljarder kronor. I maj 1986 beslöt riksdagen i samband med behandlingen av varvspropositionen att detta borgensåtagande skulle lyftas av helt. Detta innebär att riksgäldskontorets säkerhet för garantiengagemang i princip är reducerat till pantsäkerhet i fartygen samt att hela arbetet vid eventuella fallisemang har övervälrats på kontoret.

Stöd till svensk sjöfart

År 1977 infördes det s. k. rederistödet. Detta stöd upphörde vid årsskiftet 1984–1985 och nu finns ett fåtal garantier kvar på totalt 3 miljoner kronor.

Garantier till energisektorn

Riksgäldskontoret utfärdar också garantier inom energiområdet.

År 1975 infördes ett garantisystem vilket i första hand syftade till att underlätta finansieringen av utbyggnaden av oljefält, bl. a. i Nordsjön. Garantisystemet har härefter utvecklats. Numera kan garanti beviljas om verksamheten som främjas är av väsentlig betydelse för den långsiktiga svenska försörjningen med olja, naturgas och kol. Garanti kan ställas för såväl svenska som utländska företags lån för finansiering av investeringar i utvinning m. m. av olja, naturgas och kol samt för svenska företags ekonomiska åtaganden i samband med prospekterings- och utvinningsverksamhet utomlands. Garantiramen fastställdes ursprungligen till 2 miljarder kronor men har därefter höjts till 8 miljarder kronor. Garantiåtagandet uppgick den 30 juni 1986 till ca 1,6 miljarder kronor, vilket huvudsakligen avsåg garantier för Svenska Petroleumgruppen.

År 1973 bildades Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (numera namnändrat till Svensk Kärnbränslehantering AB, SKB) med uppgift att främja landets försörjning med och hantering av kärnbränsle. Riksgäldskontoret ställer garanti för bolagets finansiella åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln m. m. Riksdagen har fastställt en garantiram uppgående till totalt 1 055 miljoner kronor, varav 450,3 miljoner kronor i dag är utnyttjat.

Statens borgen för Forsmarks Kraftgrupp AB:s upplåning lämnades ursprungligen av statens vattenfallsverk. Sedan 1980 garanterar riksgäldskontoret de lån som bolaget tar upp utomlands. För lån som bolaget tar upp på den svenska kapitalmarknaden lämnas liksom tidigare borgen för statens del av vattenfallsverket. Ianspråktaga garantier avräknas mot en gemensam totalram för borgensåtaganden för lån till bolag i vilka vattenfallsverket förvaltar statens aktier. Denna ram uppgår till 13,8 miljarder kronor, varav 11 miljarder kronor utnyttjats. Ett belopp motsvarande 4,4 miljarder kronor avser av riksgäldskontoret garanterade utlandslån.

Garantiåtagandet för hela energisektorn per den 30 juni 1986 uppgick till

6,6 miljarder kronor, se tabell 21. Inom detta område har riksgäldskontoret hittills ej behövt infria något belopp.

Redog.
1986/87:3

Övrig garantiverksamhet

Garantier till områden utanför varv och rederier samt energiområdet uppgick per den 30 juni 1986 till 22,2 miljarder kronor eller 50 procent av det totala garantiåtagandet för riksgäldskontoret. Inom detta område har riksgäldskontoret hittills endast infriat 3,9 miljoner kronor, vilket inträffade under budgetåret 1982/83.

Beträffande denna övriga garantiverksamhet består det huvudsakliga åtagandet av garantier i form av s. k. grundfondsförbindelser till vissa finansieringsinstitut såsom Sveriges Allmänna Hypoteksbank, Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Svenska Skeppshypotekskassan. Statens engagemang för denna typ av förbindelser uppgick den 30 juni 1986 till 21 miljarder kronor. Vid samma tidpunkt ansvarade kontoret dessutom för ett antal mindre garantier spridda över ett stort antal områden. Garantitagarna här varierade mycket i vad gäller både verksamhetsområden och garanterat belopp. Den största garantitagaren inom detta område är Stiftelsen Samhällsföretag med garantier på 313 miljoner kronor.

Internationella organisationer

Slutligen kan nämnas att Sveriges åtaganden gentemot vissa internationella organisationer bl. a. fullgörs genom att riksgäldskontoret utfärdar skuld- och garantiförbindelser i avvaktan på att bidragen rekvireras för användning i organens verksamhet. De organisationer som riksgäldskontoret utfärdat garantiförbindelser för är Internationella utvecklingsfonden, Interamerikanska utvecklingsbanken, Asiatiska utvecklingsbanken, Afrikanska utvecklingsfonden, Internationella jordbruksutvecklingsfonden och Världsbankens särskilda fond för Afrika söder om Sahara. Utfärdade skuld- och garantiförbindelser uppgick per den 30 juni 1986 till 3,5 miljarder kronor. Det bör noteras att dessa skuldförbindelser ej räknas in i riksgäldskontorets totala garantiåtagande.

**Tabell 21. Kreditgarantier till övriga sektorer.
Miljoner kronor**

Budget- år	Utestående garantibelopp ¹ för energiomr.	Utestående garantibelopp ¹ för övriga omr.	Erhållna garanti- avgifter
1978/79	875	14 125	1
1979/80	1 035	15 165	0
1980/81	1 285	15 915	0
1981/82	1 850	19 150	0
1982/83	3 570	17 530	0
1983/84	5 875	23 225	35
1984/85	6 360	23 140	49
1985/86	6 587	22 219	58

¹ Vid budgetårets slut.

Källa: Riksgäldskontoret

7. ÖVRIGA UPPGIFTER

Redog.
1986/87:3

Riksgäldskontoret har ålagts en del ytterligare arbetsuppgifter utöver dem som redovisas i de tidigare kapitlen. Det gäller framför allt tillhandahållande av rörlig kredit åt statliga verk och företag, kreditgivning till vissa affärsverk samt statligt stöd till politiska partier.

Rörliga krediter åt statliga verk och företag

Riksdagen har uppdragit åt riksgäldskontoret att tillhandahålla s. k. rörliga krediter åt vissa statliga myndigheter, företag och affärsdrivande verk. De rörliga krediterna är avsedda att utgöra rörelsekapital och kan närmast liknas vid de checkräkningskrediter privata företag har hos bankerna.

Den totala ramen för rörliga krediter utgjorde den 30 juni 1986 cirka 9 miljarder kronor, se tabell 22. Den största förändringen under budgetåret var att statens järnvägar och luftfartsverket från den 1 juli 1985 gavs nya finansieringsförutsättningar, som innebär att verken får tillgodose sitt kreditbehov utanför statsbudgeten hos riksgäldskontoret (se nedan).

Samtidigt upphörde verkens rörliga krediter. Vidare har ramen för de krediter som står till regeringens förfogande vidgats från 4,4 till 5,0 miljarder kronor. Av övriga förändringar kan nämnas att ramen för statens vattenfallsverks kredit ökats med 650 miljoner kronor till 1175 miljoner kronor.

På utestående kreditbelopp erläggs ränta efter en räntesats som fullmäkti-

Tabell 22. Disponerad rörlig kredit vid slutet av budgetåren 1982/83–1985/86. Miljoner kronor

Myndighet m. fl.	Av riksdagen beviljad högsta kredit den 30 juni 1986	Utnyttjad kredit den 30 juni			
		1983	1984	1985	1986
Televerket	–	145,0	75,0	–	–
Televerket: Abonentutrustningar	–	1 100,0	1 525,0	–	–
Statens järnvägar	–	408,0	400,0	540,0	–
Domänverket	600,0	20,0	–	–	–
Förenade fabriksverken	300,0	91,0	–	–	–
Riksförsäkringsverket	100,0	–	100,0	100,0	100,0
Statens jordbruksnämnd					
Prisreglering på jordbruksområdet	80,0	10,0	10,0	40,0	13,7
Säsongsmässig lagring av jordbruksprodukter	150,0	77,5	106,0	140,6	97,7
Råvarukostnadsutjämnning	20,0	2,7	–	–	–
Lantbruksstyrelsen					
Förvärv av skogsmark	75,0	122,2	59,8	3,4	–
Kammarkollegiet	200,0	200,0	–	–	–
Skogsstyrelsen	65,0	–	–	–	19,7
Sveriges exportråd	15,0	10,0	8,1	–	10,0
Forskningsstiftelsen Svensk Gruvteknik	–	12,4	16,0	–	–
Statliga myndigheter med uppdragsverksamhet	200,0	7,4	20,9	28,3	31,1
Regeringen	5 000,0	820,2	1 068,8	1 404,5	1 652,6
Övriga	2 138,7	–	–	–	–
Summa	8 943,7	3 026,4	3 390,0	2 256,8	1 902,8

ge bestämmer med hänsyn till förhållandena på den allmänna kreditmarknaden. Denna räntesats uppgick vid budgetårets början till 18 procent och sänktes den 12 juli 1985 till 16,75 procent. Räntansänktes den 17 januari 1986 till 16,25 procent, den 14 mars 1986 till 14,25 procent och den 18 april 1986 till 13,25 procent.

Riksgäldskontorets ränteintäkter för ianspråktagen rörlig kredit uppgick under budgetåret till 177 miljoner kronor. Den utestående fordran utgjorde 2,3 miljarder kronor den 30 juni 1985 och minskade under budgetåret 1985/86 med 0,4 miljarder kronor till 1,9 miljarder kronor.

Riksdagen har beviljat ett totalt belopp av 200 miljoner kronor för statliga myndigheter med uppdragsverksamhet. Inom denna ram har regeringen fr. o. m. den 1 juli 1986 ställt 182,1 miljoner kronor till förfogande för myndigheter med uppdragsverksamhet.

Redog.
1986/87:3

Kreditgivning till vissa affärsverk

Riksdagen beslöt 1985 att statens järnvägar och luftfartsverket skulle ges nya finansieringsföresättningar fr. o. m. budgetåret 1985/86. Dessa innebar bl. a. att riksgäldskontoret skulle tillhandahålla medel vid sidan av statsbudgeten för finansiering av dessa verks rörelsekapital och investeringar.

Kreditgivningen omfattar både kortfristiga och långfristiga krediter. De tillhandahålls på marknadsmässiga villkor. Utlåningen bedrivs som s. k. uppdragsverksamhet, dvs. verksamhetens kostnader täcks av dess intäkter. Vid utgången av budgetåret 1985/86 var den totala utlåningen 975 miljoner kronor, varav 775 miljoner kronor kortfristiga krediter och 200 miljoner kronor långfristiga.

Statligt stöd till politiska partier

Statens stöd till politiska partier fördelas av partibidragsnämnden. Denna består av tre ledamöter och utses av riksgäldsfullmäktige. Nämnden sammanträder normalt i oktober varje år för att besluta om fördelning av stödbeloppet för en period på ett år räknat fr. o. m. den 15 oktober. Utbetalning av bidragen görs sedan av riksgäldskontoret. Nämnden har fördelat det statliga stödet för tiden fr. o. m. den 15 oktober 1985 t. o. m. den 14 oktober 1986 enligt följande:

Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti	Kronor
Partistöd	34 320 000
Kanslistöd, grundstöd	3 630 000
tilläggsstöd	1 613 850
	39 563 850
Moderata Samlingspartiet	
Partistöd	17 472 000
Kanslistöd, grundstöd	3 630 000
tilläggsstöd	1 155 200
	22 257 200

Folkpartiet	
Partistöd	5 408 000
Kanslistöd, grundstöd	3 630 000
tilläggsstöd	775 200
	9 813 200

Redog.
1986/87:3

Centerpartiet	
Partistöd	11 232 000
Kanslistöd, grundstöd	3 630 000
tilläggsstöd	668 800
	15 530 800

Vänsterpartiet Kommunisterna	
Partistöd	4 160 000
Kanslistöd, grundstöd	3 630 000
tilläggsstöd	288 800
	8 078 800

Obligationsinnehav registreras i statsskuldboken

För att underlätta hanteringen av räntelöpande obligationer har riksgäldskontoret sedan länge tillhandahållit möjligheten för placerare att skriva in obligationerna i statsskuldboken. Därmed förenklas placerarnas obligationshantering. För riksgäldskontoret innebär systemet dels att kostnaderna för obligationstryck och distribution minskar, dels att ränteutbetalningsrutinerna förenklas. All inskrivning i statsskuldboken är kostnadsfri.

Merparten av inskrivningarna i statsskuldboken gäller prioriterade räntelöpande obligationer. Med några få undantag är samtliga utelöpande obligationslån inskrivna i statsskuldboken till praktiskt taget hela sitt utelöpande belopp. Värdet av de inskrivna obligationerna uppgick den 30 juni 1986 till 174 miljarder kronor fördelade på ca 6 000 deponenter. Under budgetåret 1985/86 utbetalades ränta på inskrivna obligationer med sammanlagt 22,6 miljarder kronor mot 22 miljarder kronor under närmast föregående budgetår.

Samma tekniska system som används för inskrivna ränteobligationer utnyttjas också för hanteringen av riksobligationer. Riksobligationer var den 30 juni 1986 registrerade till ett värde av 62,5 miljarder kronor. Sammanlagt har 5,3 miljarder kronor betalats ut i räntor under budgetåret.

I begränsad utsträckning, framför allt beträffande omyndigas innehav, tillåts även inskrivning av premie- och sparobligationer i statsskuldboken. Antalet utfärdade inskrivnings- och förvaringsbevis uppgår till 21 960 st., vilket kan jämföras med 5 300 utfärdade riksobligationer och 13 000 certifikat för de inskrivna räntebärande obligationerna.

8. RIKSGÄLDSKONTORETS ORGANISATION OCH RESURSER

Redog.
1986/87:3

Organisation

Riksgäldskontorets organisation framgår av figur 27.

Riksgäldskontoret förvaltas av sju fullmäktige som väljs, jämte suppleanter, av riksdagen för riksdagens valperiod och som svarar för sin verksamhet endast inför riksdagen. Riksdagen väljer en fullmäktig att vara ordförande. Fullmäktige väljer inom sig en vice ordförande.

Fullmäktige utser för en tid av högst tre år en riksgäldsdirektör att vara chef för riksgäldskontoret och en vice riksgäldsdirektör att vara dennes ersättare.

Upplåningsenheten bevakar kreditmarknaden, planerar och genomför den inhemska upplåningen samt förvaltar inhemska lån. Till enhetens arbetsuppgifter hör också administration av lönsparandet och allemanssparandet. Personalstyrkan motsvarade under 1985/86 drygt 50 årsarbetskrafter.

Utlanslåneenheten planerar och genomför upplåningen utomlands, inkluderande internationella marknadskontakter, förvaltar de utländska lånen och gör internationella ekonomiska bedömningar samt presentationer och prospekt. Personalstyrkan motsvarade knappt 16 årsarbetskrafter.

Ekonomienheten sköter redovisning, kassafunktion, statsskuldbok, viss in- och utlåning samt prognosverksamhet. Personalstyrkan motsvarade ca 32 årsarbetskrafter.

Garanti- och rättsenheten har hand om kreditgarantier, juridiska förhandlingar och avtalsgranskningar i samband med statens utlandsuplåning samt övriga juridiska frågor. Personalstyrkan motsvarade knappt 11 årsarbetskrafter.

Administrationsenheten arbetar med personaladministration, verksamhetsplanering, administrativ service samt administrativ utveckling och datordrift. Personalstyrkan motsvarade drygt 36 årsarbetskrafter.

För intern revision av riksgäldskontoret och övriga riksdagens verk utom riksbanken finns en revisionsenhet underställd riksgäldsfullmäktige. Personalstyrkan motsvarade ca 5 årsarbetskrafter.

Därutöver finns personal för fullmäktigeservice under ledning av en riksgäldssekreterare samt för samhällsekonomiskt utredningsarbete under ledning av en chefekonom. Tillsammans med personal för informationsverksamhet motsvarade dessa tjänster ca 8 årsarbetskrafter.

Riksgäldskontorets personalstyrka enligt organisationsplanen (fast anställda) motsvarade totalt under budgetåret 1985/86 ca 162 årsarbetskrafter. Vid arbetstoppar har dessutom tillfälligt anställda anlitats. Av de fast anställda var 73 procent kvinnor och 27 procent män.

Utöver den egna organisationen anlitar riksgäldskontoret utomstående för olika arbetsinsatser. En del av kontorets datorbearbetningar utförs av servicebyråer. För utveckling av datasystem och rådgivning i samband med utlandsuplåning m. m. har konsulter anlitats. Marknadsföring i samband med den inhemska upplåningen sker i samarbete med annonsbyråer. Både inhemska och utländska banker m. fl. medverkar vid emission och inlösen av

olika lån. Större delen av vinsterna på premieobligationer betalas ut via bankerna eller posten.

Redog.
1986/87:3

Kostnader för riksgäldskontorets verksamhet

Kostnaderna för statsupplåningen har tidigare behandlats i avsnitt 2. Totalt uppgick kostnaderna för statsskulden till 66,5 miljarder kronor under budgetåret 1985/86. De största utgifterna avsåg räntor och realiserade valutaförluster.

Med reservation för svårigheterna att göra en korrekt uppdelning mellan kapitalkostnader och verksamhetskostnader kan man uppskatta de totala kostnaderna i samband med riksgäldskontorets verksamhet under budgetåret 1985/86 till ca 1,36 miljarder kronor (1,26 föregående budgetår). Därav hänförde sig 1,24 miljarder kronor (1,15)¹ till provisioner och kreditavgifter till banker m. fl. samt till börsnotering av obligationslån. Kostnaderna för obligationspapper och värdepapperstryck, reklam, annonser, prospekt och utländsk advokathjälp samt för information om allemanssparandet uppgick till drygt 62 miljoner kronor (knappt 67). Kontorets kostnader för löner, datortjänster, lokaler m. m. utgjorde drygt 47 miljoner kronor (knappt 44) eller 3,5 procent (3,5) av de totala verksamhetskostnaderna.

Verksamhetskostnaderna kan genom en grov uppskattning delas upp på olika verksamhetsgrenar. En sådan uppdelning visar att den inhemska upplåningen kostade 878 miljoner kronor (519) under 1985/86 varav 736 miljoner kronor (395) för emissionsverksamheten och 142 miljoner kronor (124) för låneförvaltningen. Kostnaderna för utlandsupplåningen uppgick till 448 miljoner kronor (709). Resterande 29 miljoner kronor (30) avsåg övriga verksamhetsgrenar samt gemensamma kostnader för bl. a. ledning, administration och lokaler.

Kostnaderna för riksgäldskontorets verksamhet finansieras i huvudsak genom följande anslag:

På anslaget Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader förs bl. a. utgifter för löner, resor, lokaler, expenser, personalutbildning, information och automatisk databehandling. Här redovisas också vissa inkomster.

Anslaget Vissa kostnader vid emission av statslån m. m. skall täcka kostnaderna för obligationspapper, värdepapperstryck, reklam, annonser, prospekt, vissa konsulter, m. m. Från anslaget Sparfrämjande åtgärder har spardelegationen ställt medel till förfogande för information om allemanssparandet.

Under anslaget Administrationskostnader för lönsparandet finansieras bl. a. vinstutlottning och information om vinstresultat vid lönsparandet. Kostnaderna för vinster och sparpremier i lönsparandet redovisas under anslaget Lönsparande m. m.

Banker m. fl. medverkar vid försäljning och inlösen av obligationer och andra lån samt vid inlösen av premieobligationsvinster. Provisionerna för detta redovisas under anslaget Räntor på statsskulden m. m. Där redovisas också kostnader för börsnotering av obligationer samt inkomster och utgifter för premielånens dragningslistor.

¹ Föregående budgetårs utfall redovisas i det följande inom parentes.

Den uppskattade fördelningen av verksamhetskostnaderna på anslag och verksamhetsgrenar sammanfattas i tabell 23.

Redog.
1986/87:3

Som framgår av tabellen hänförde sig de största kostnaderna i vad gäller upplåningen inom landet till försäljningsprovisioner på 687 miljoner kronor (348) varav huvuddelen för premieobligationer och Allemansspar. Reklam- och informationsinsatserna på 30 miljoner kronor (34) var koncentrerade till upplåningen från hushållen (premie- och sparlån samt Allemansspar). Provisioner för inlösen av premievinster 119 miljoner kronor (106) utgjorde huvuddelen av utgifterna i samband med förvaltningen av inhemska lån.

För utlandsupplåningen var försäljningsprovisionerna och kreditavgifterna de största utgifterna, ca 401 miljoner kronor (401).

Riksgäldskontoret har under budgetåret även bedrivit uppdragsverksamhet dels avseende dragningar för sparbankernas respektive affärsbankernas vinstsparande, dels avseende kreditgivning till vissa affärsdrivande verk. Omslutningen uppgick för perioden den 1 januari 1985–den 30 juni 1986 till närmare tre miljoner kronor.

Tabell 23. Verksamhetskostnader under budgetåret 1985/86 fördelade på anslag och verksamhetsgrenar. Miljoner kronor

VERKSAMHETSGRENAR										
	Uppl. inom lan- det	För- valtn. av in- hems- ka lån	Uppl. utom landet samt förvaltn. av utl. lån	Lön- spa- ran- det	Ut- låning	Garan- tiverk- samhet	Redo- vis- ning	Revi- sion	Gemen- samma kostn: ledning, adm., lo- kaler m. m.	Summa
Anslag										
Förvaltningskostnader	3,5	1,3	4,7	0,3	0,1	2,0	1,9	1,0	23,3	47,1 ¹
Vissa kostnader vid emission av stats- lån m. m.										
Upplåning inom landet										
Obligationspapper och värdepap- perstryck	16,2									16,2
Reklam m. m.	23,8									23,8
Upplåning utom landet			16,1							16,1
Summa	40,0		16,1							56,1
Adm. kostn. för lönsparandet				0,8						0,8
Information om allemanssparandet	6,0									6,0
Kostnader för framtagande av kon- trolluppgifter m. m.		2,0								2,0
Delar av anslaget Räntor på statsskul- den m. m.										
Försäljningsprovisioner och kreditavgifter	686,7		400,7							1 087,4
Inlösenprovisioner		127,8	25,2							153,0
Börsnotering av obligationslån		3,4	1,2							4,6
Dragningslistor på premielån (nettoinkomst)		-1,6								-1,6
Summa	686,7	129,6	427,1							1 243,4
Summa för samtliga anslag:	736,2	141,9	447,9	1,1	0,1	2,0	1,9	1,0	23,3	1 355,2

¹ därav löner 26,3

Källa: Riksgäldskontoret

Redog.
1986/87:3

Organisation

per den 30 juni 1986

